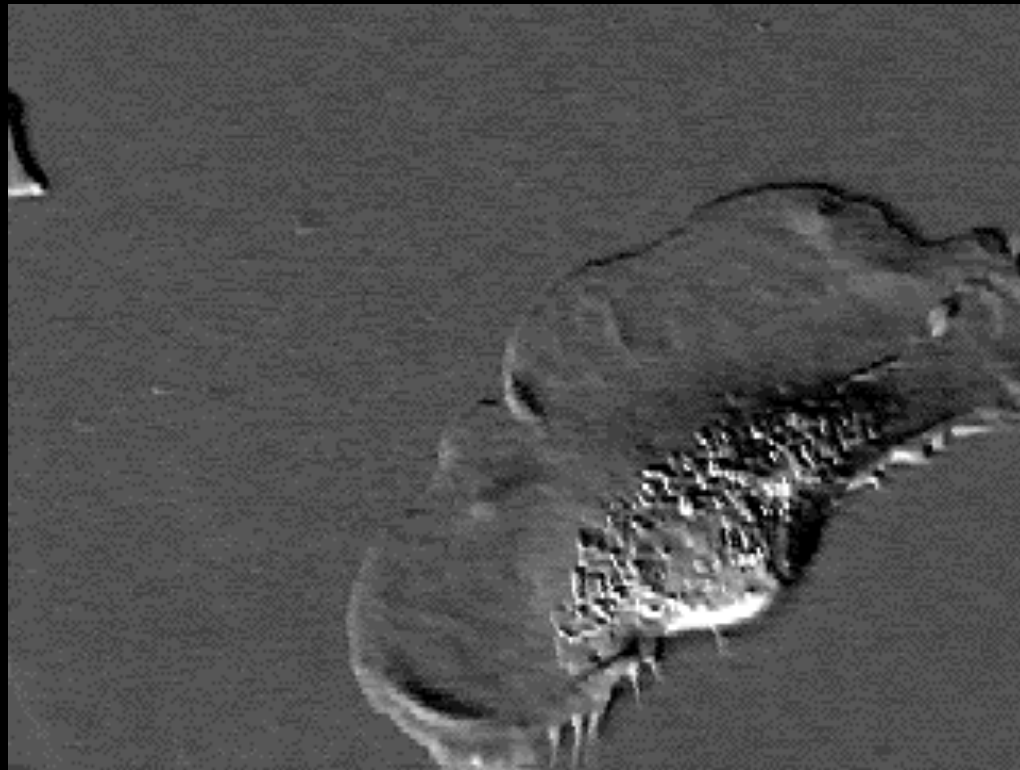

EGYEDI MOLEKULA VIZSGÁLATOK

KELLERMAYER MIKLÓS

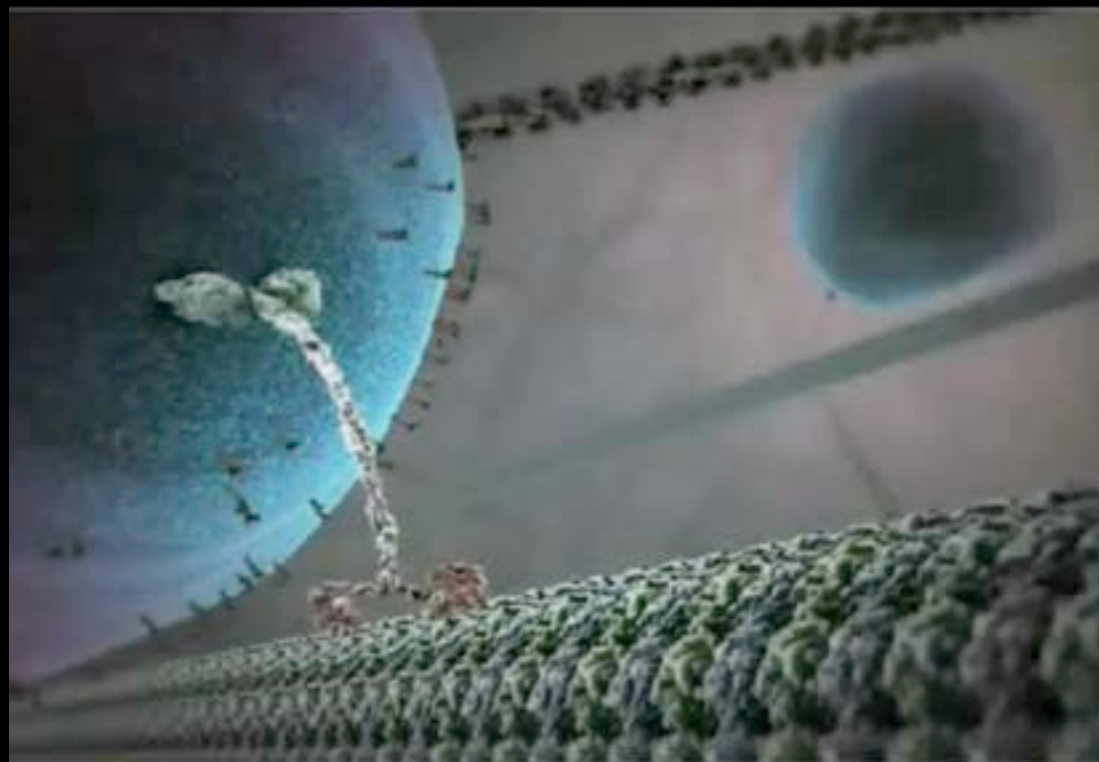
Élő sejtben: molekulagépezetek sokasága

Tovakúszó keratinocita

Mikrotubulus dinamikus instabilitás

Vezikulum transzport kinezinnel

Fehérjeszintézis riboszómán

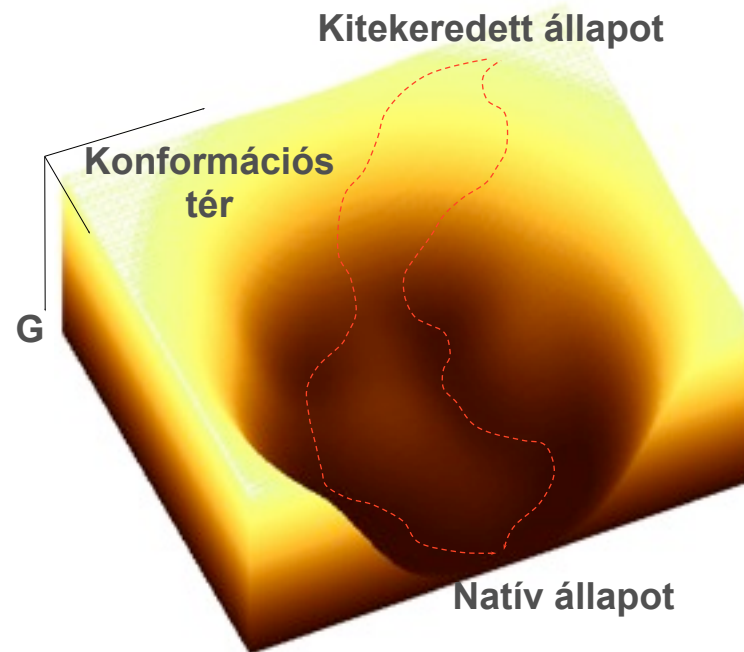
Egyedi molekula vizsgálatok

- Miért vizsgáljunk egyedi molekulákat?
- Az egyedi molekula tudomány rövid története
- Vizsgálható paraméterek (topográfia, fluoreszcencia, erő)
- Egyedi molekulák vizsgálati technikái (fluoreszcencia, mechanika, molekuláris fogantyúk problémája)
- A molekuláris szingularitás (egylépcsős bleaching, erőgörbe)
- Folyamatok az egyedi molekula skálán (fluktuációk, átmenetek)
- Szabadentalpia, aktivációs energia, reakciósebesség, reverzibilitás
- Mechanikai erő hatása az aktivációs kinetikára; mechanokémia
- Példák (fehérjetekeredés, RNS tekeredés, thioredoxin, motorfehérjék)

Miért vizsgáljunk egyedi molekulákat?

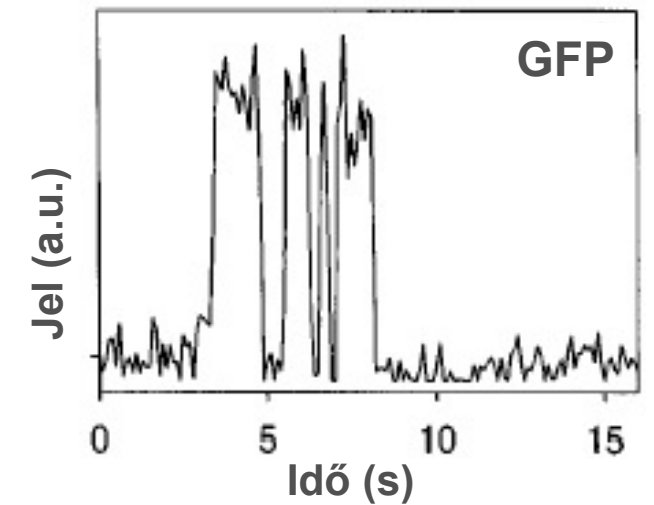
1. Térbeli kiátlagolódás kiküszöbölődik

párhuzamos útvonalakon haladó folyamatok, pl. fehérjegombolyodás

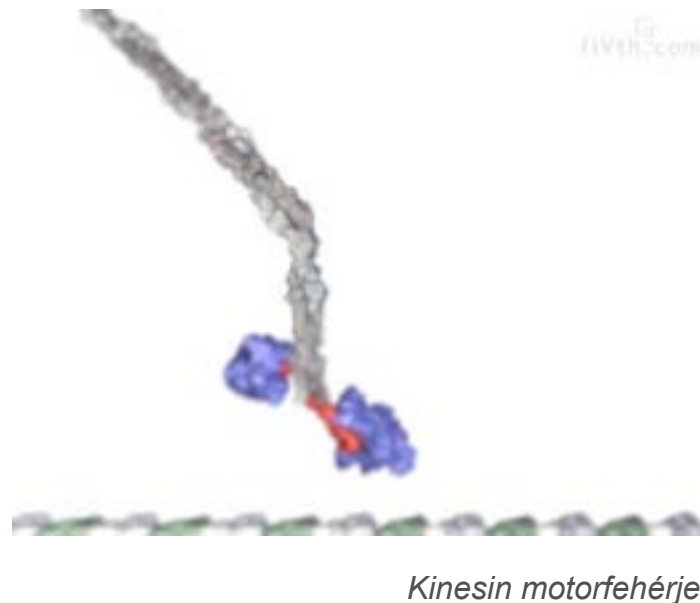
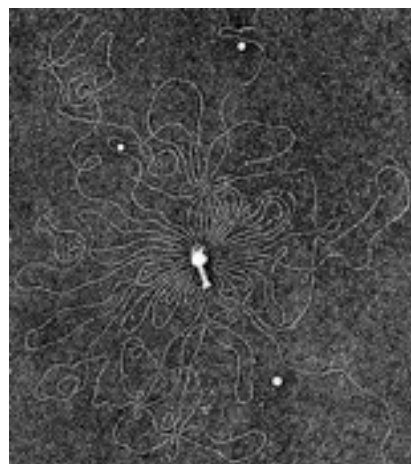
2. Időbeli kiátlagolódás kiküszöbölődik

Sztochasztikus folyamatok, pl. fluorofór pislogás

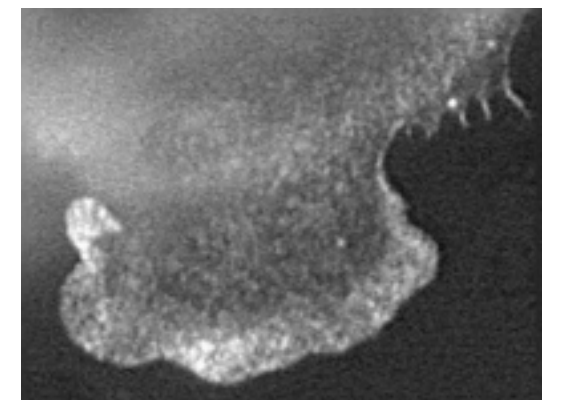
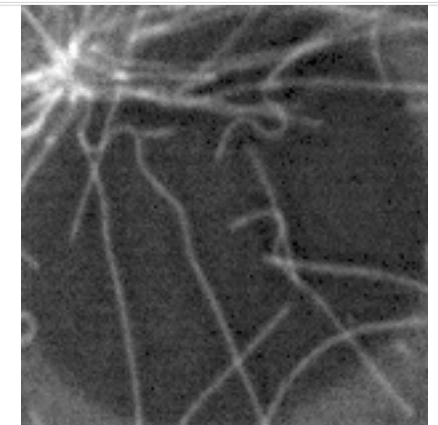
3. Biomolekuláris mechanika

Molekuláris rugalmasság, motorfehérje funkció

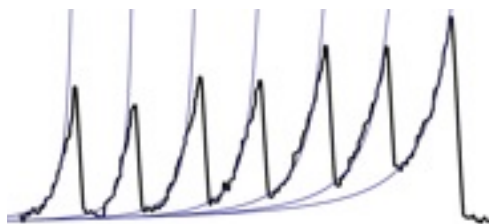

4. Egyedek azonosítása, követése sokaságban

Térbeli és időbeli transzport útvonalak (pl. víruspartikulumok celluláris mozgása, citoszkeletális filamentumok dinamikája)

Egyedi molekula tudomány története

1976: Egyetlen antitestmolekula fluoreszcencia mikroszkópos felvétele

1986: J. Spudich, T. Yanagida, in vitro motilitási próba

1991: J. Spudich, T. Yanagida, J. Molloy, egyedi miozin mechanika

1994: T. Yanagida, egyetlen ATP turnover miozinon

1994: K. Svoboda, S. Block, egyedi kinesin mechanika

1996: C. Bustamante, D. Bensimon, DNS molekula megnyújtása

1996: T. Ha, S. Weiss, egy-molekulapár FRET

1997: W. E. Moerner, GFP pislogás

1997: M. Kellermayer, M. Rief, L. Tskhovrebova, titin megnyújtás (első fehérje)

1998: Kinosita, F1F0 ATPase lépési kinetika

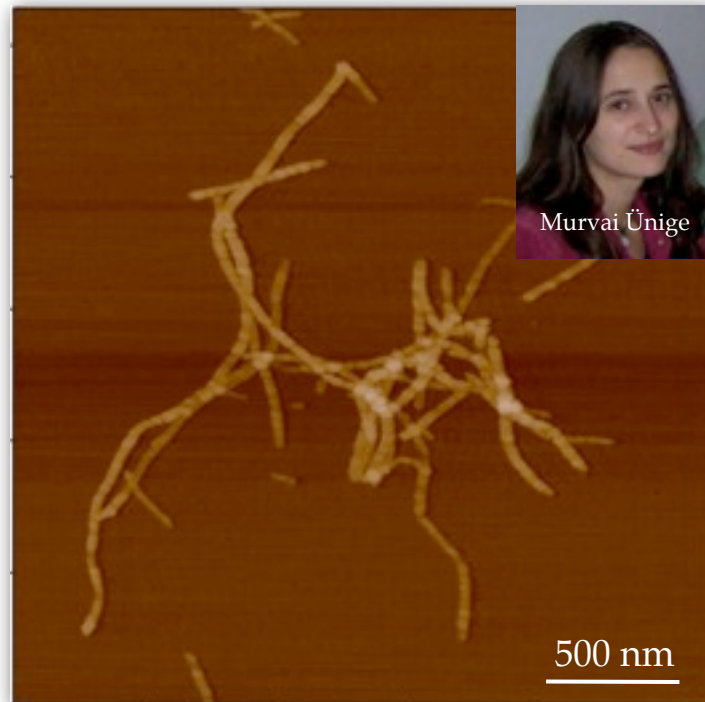
1998: J. Fernandez, genetikai poliprotein mechanika

2001: J. Liphardt, C. Bustamante, RNS megnyújtása

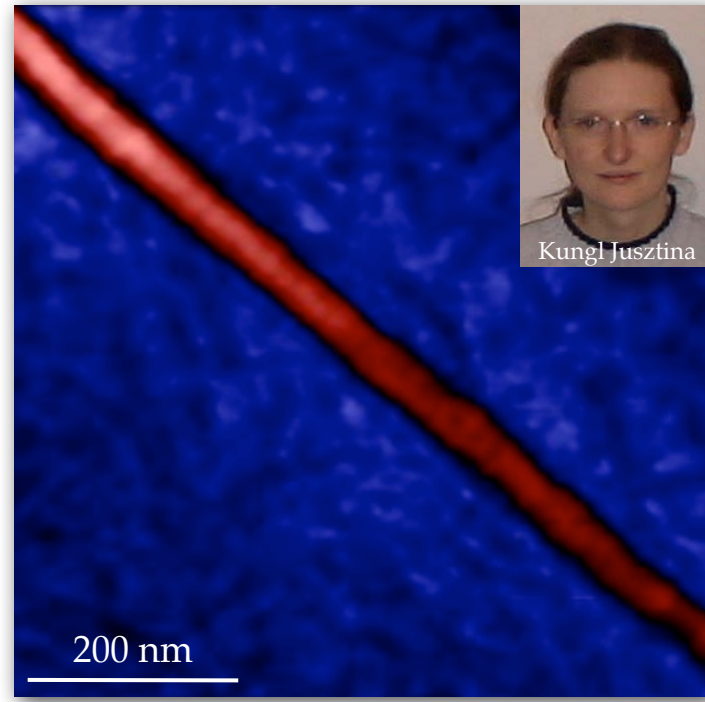
2004: J. Fernandez, egyedi fehérjemolekula folding

2008: Bustamante, Tinoco: riboszóma mechanika

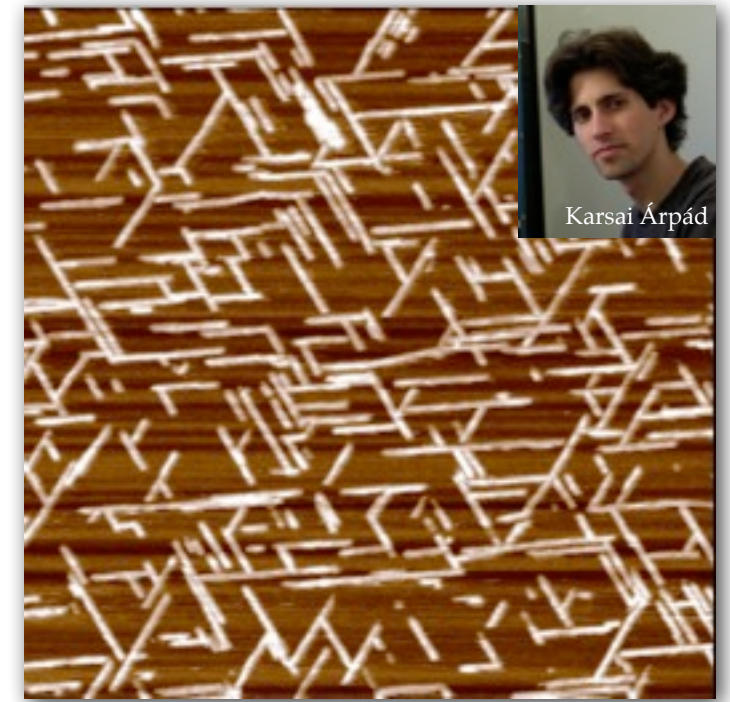
Vizsgálható paraméterek: topográfia

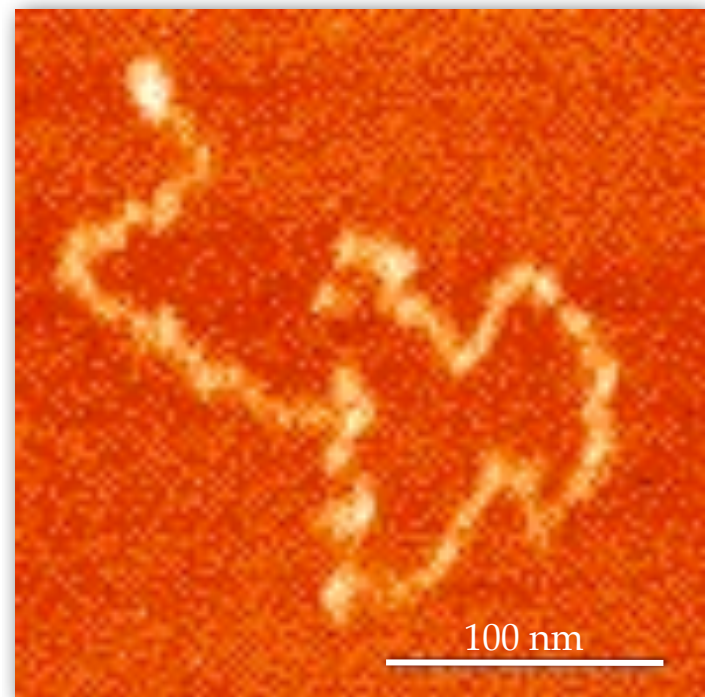
Amyloid β 1-42

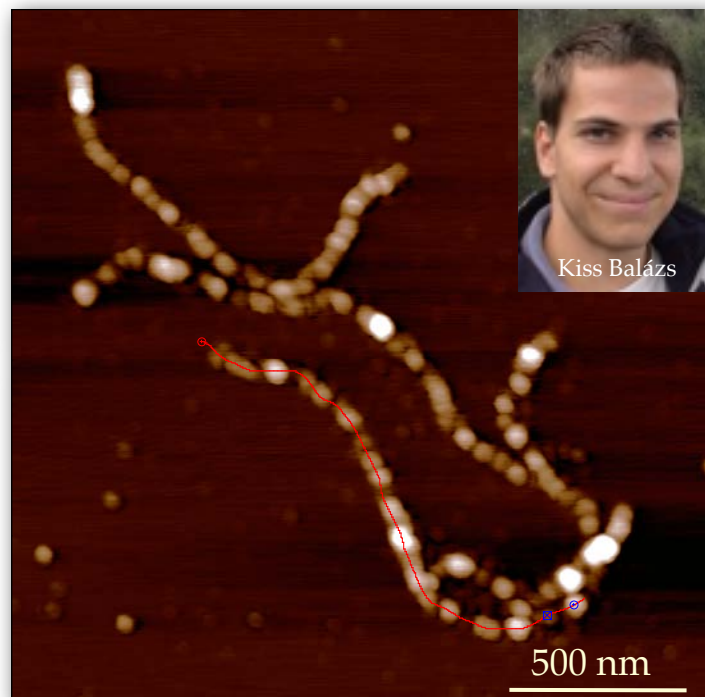
Fibrin protofibrillum

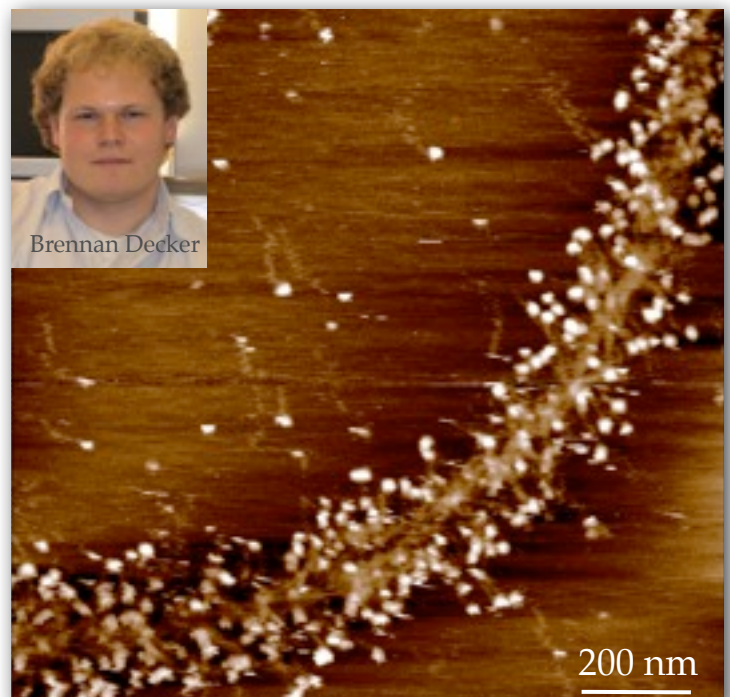
Amyloid β 25-35

Titinmolekula

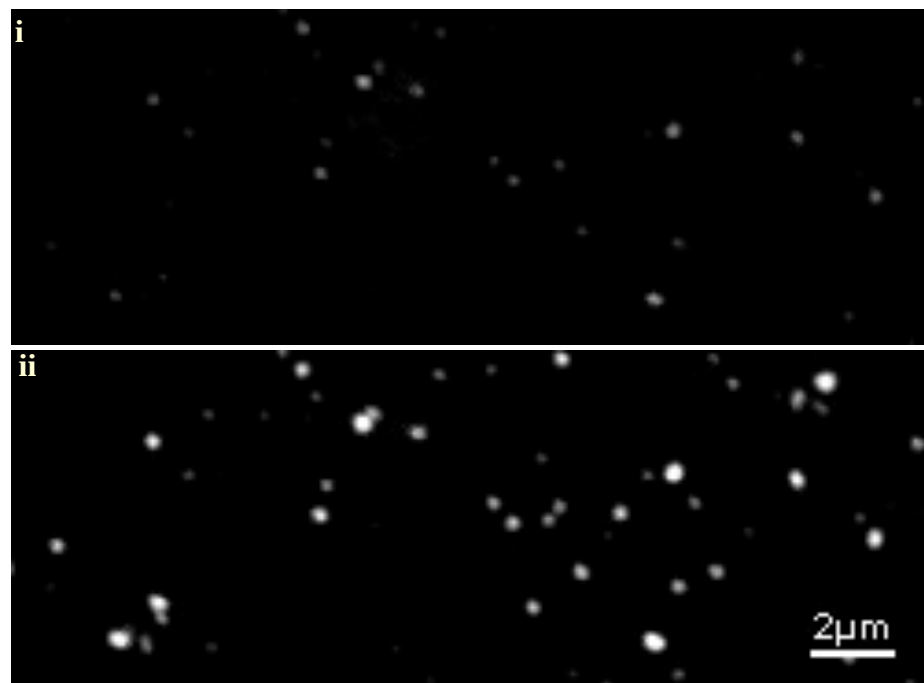
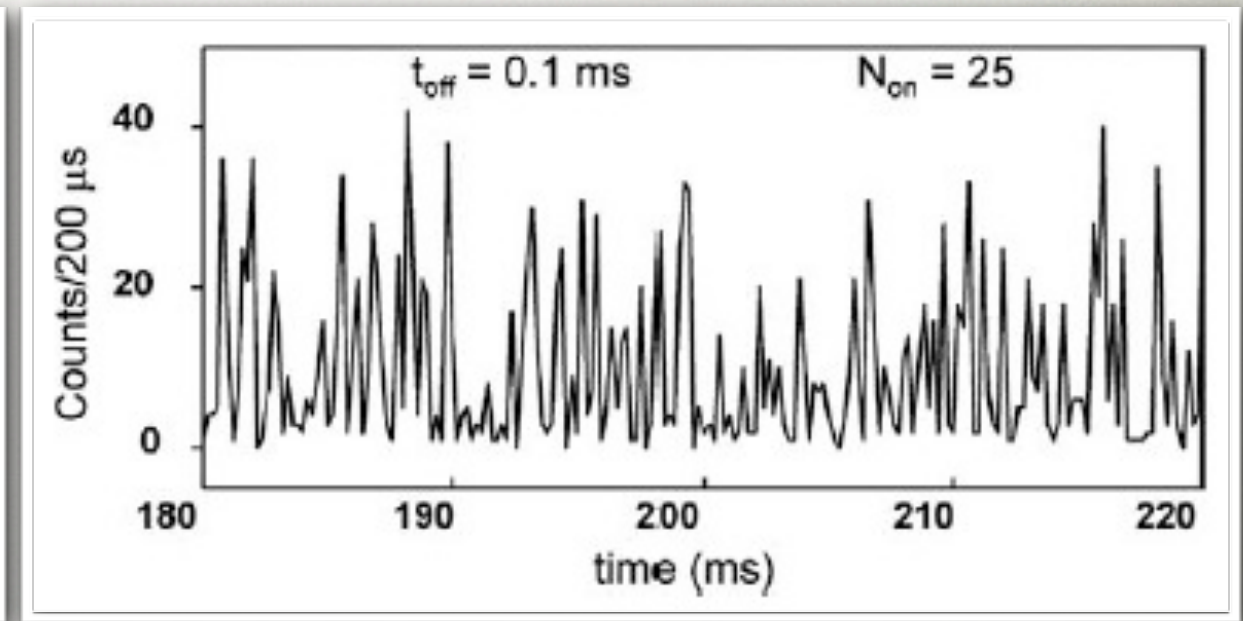
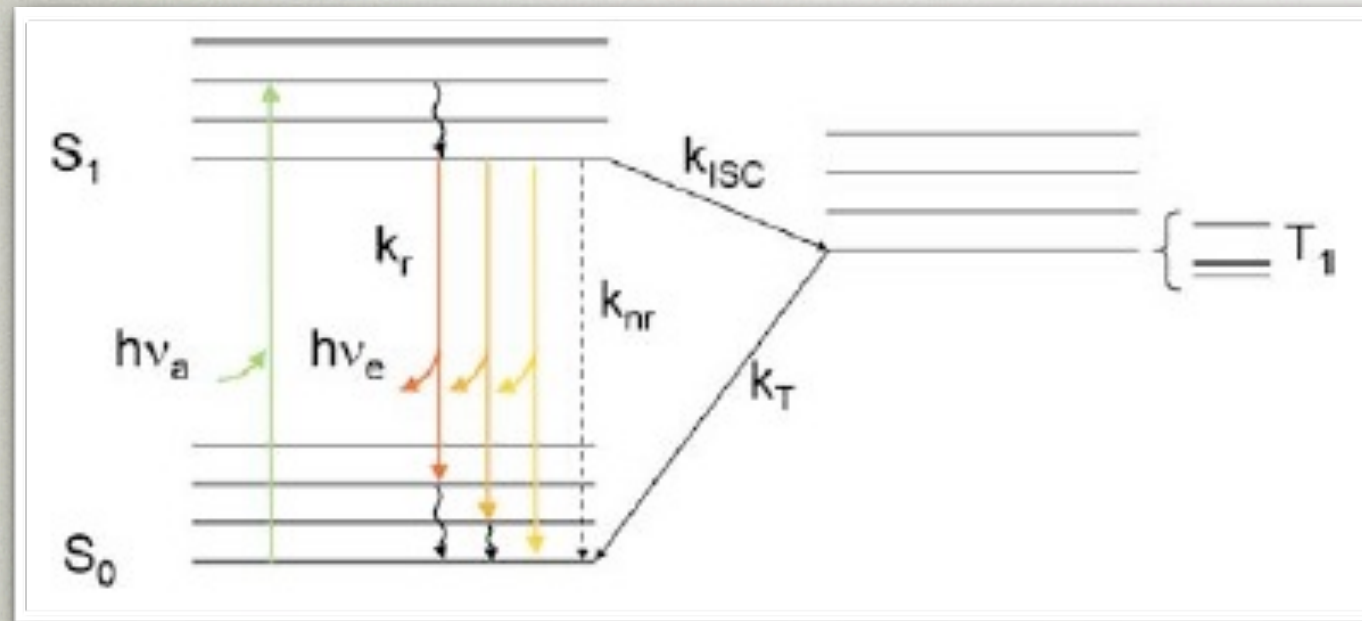

Desmin filamentum

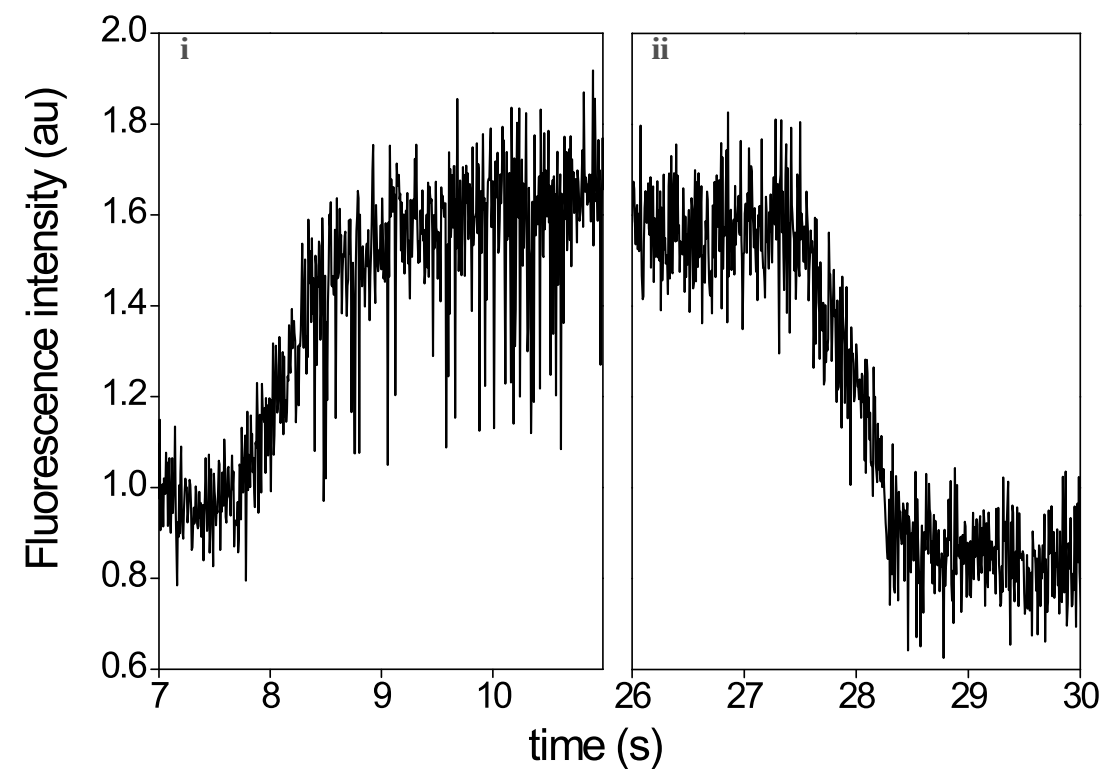

Miozin vastag filamentum

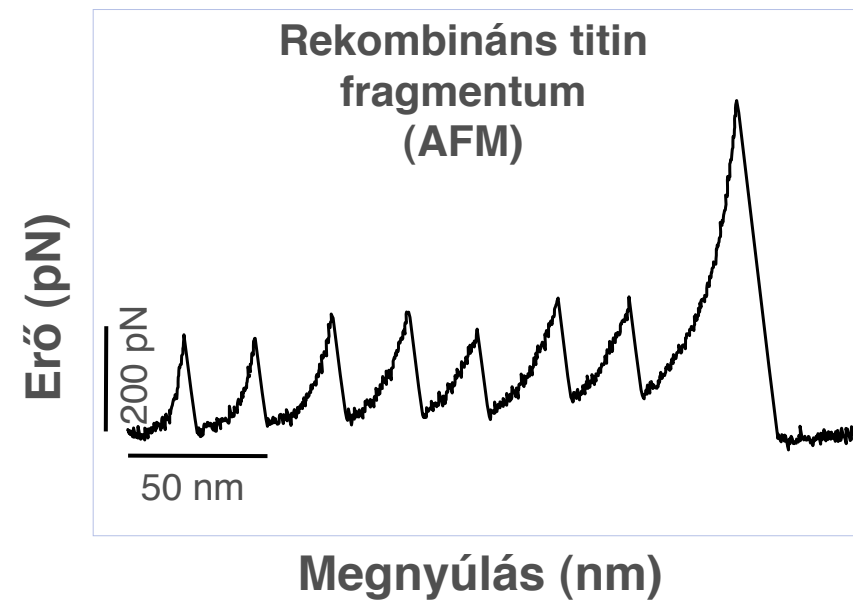
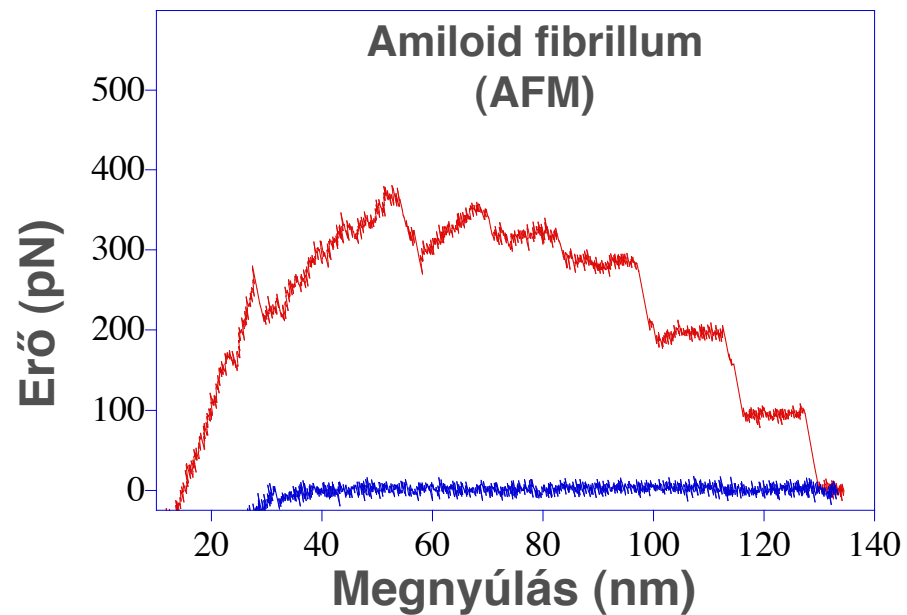
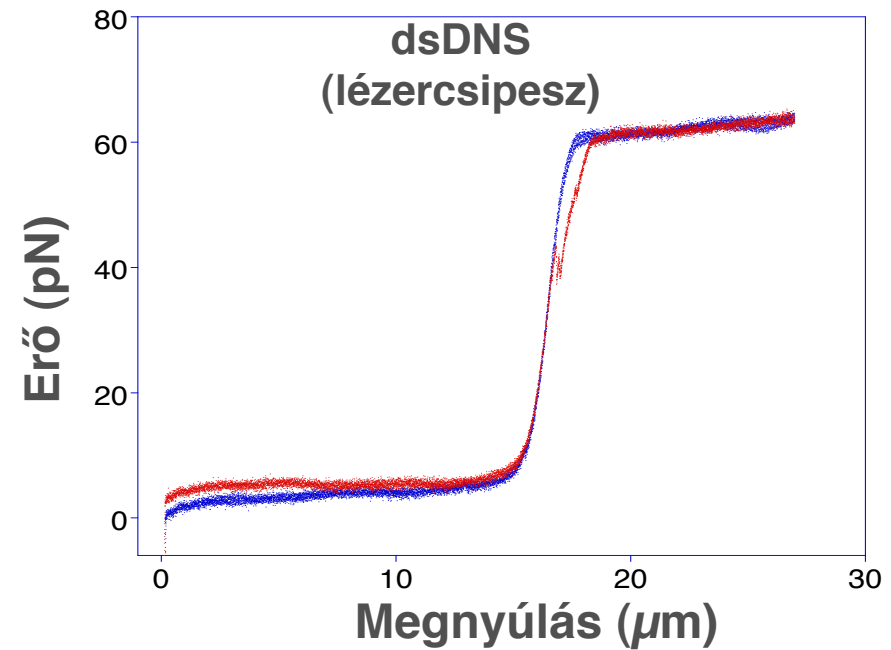
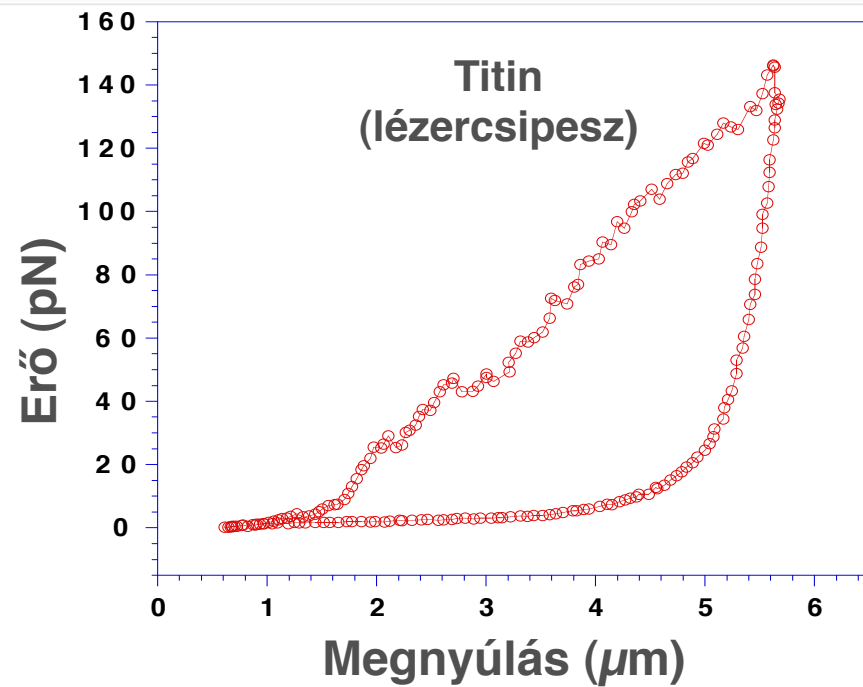
Vizsgálható paraméterek: Fluoreszcencia

TRITC-jelölt titinmolekulák

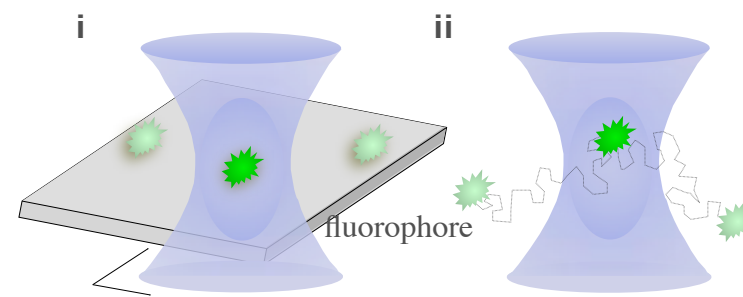
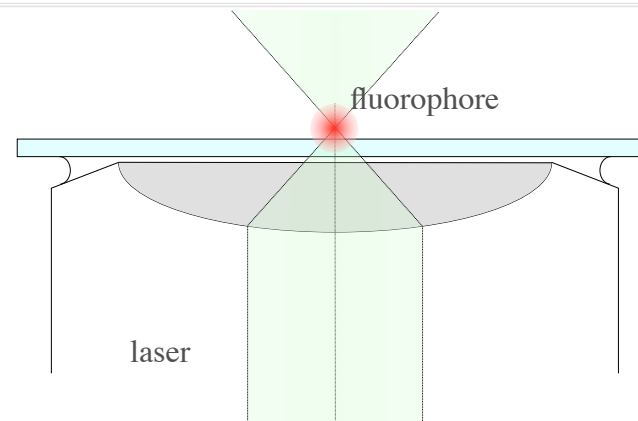
Vizsgálható paraméterek: erő

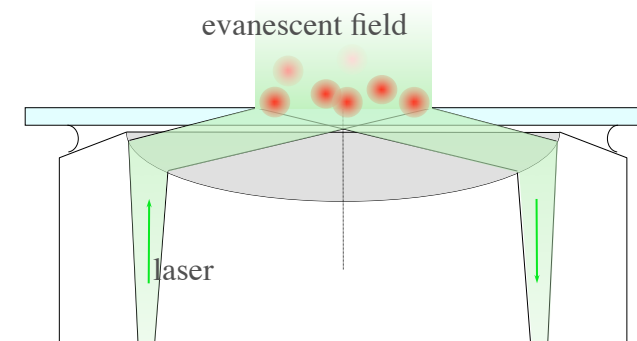
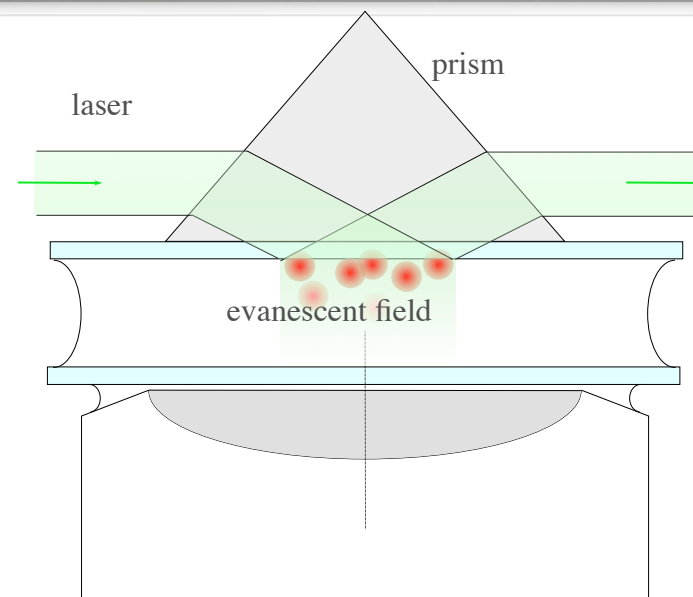
RUGALMASSÁG + SZERKEZETI VÁLTOZÁS ("ÁTMENET")

Egyedi molekulák vizsgálata: fluoreszcencia technikák

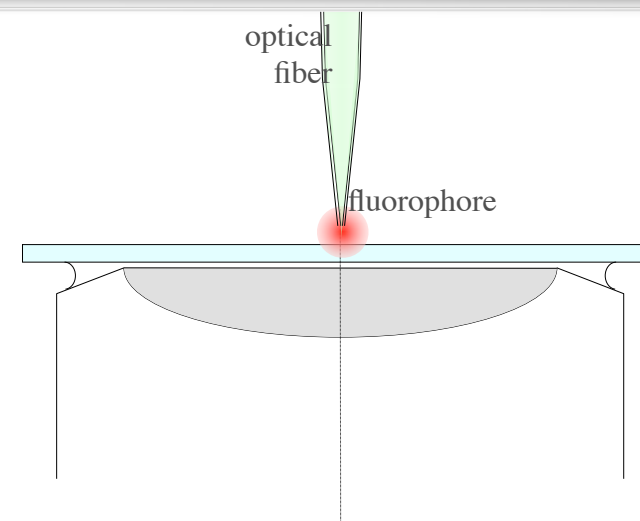
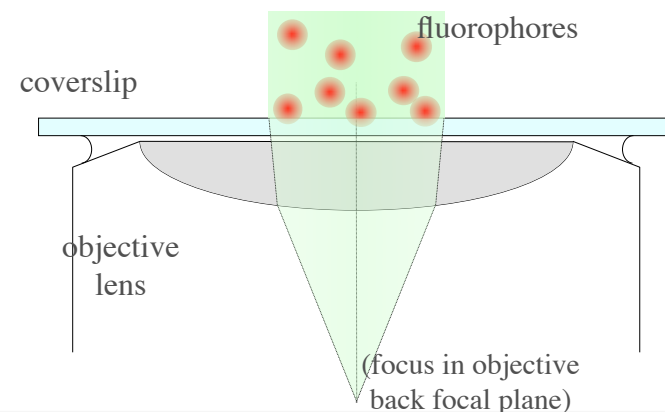
**Konfokális
mikroszkópia**

**TIRF
mikroszkópia**

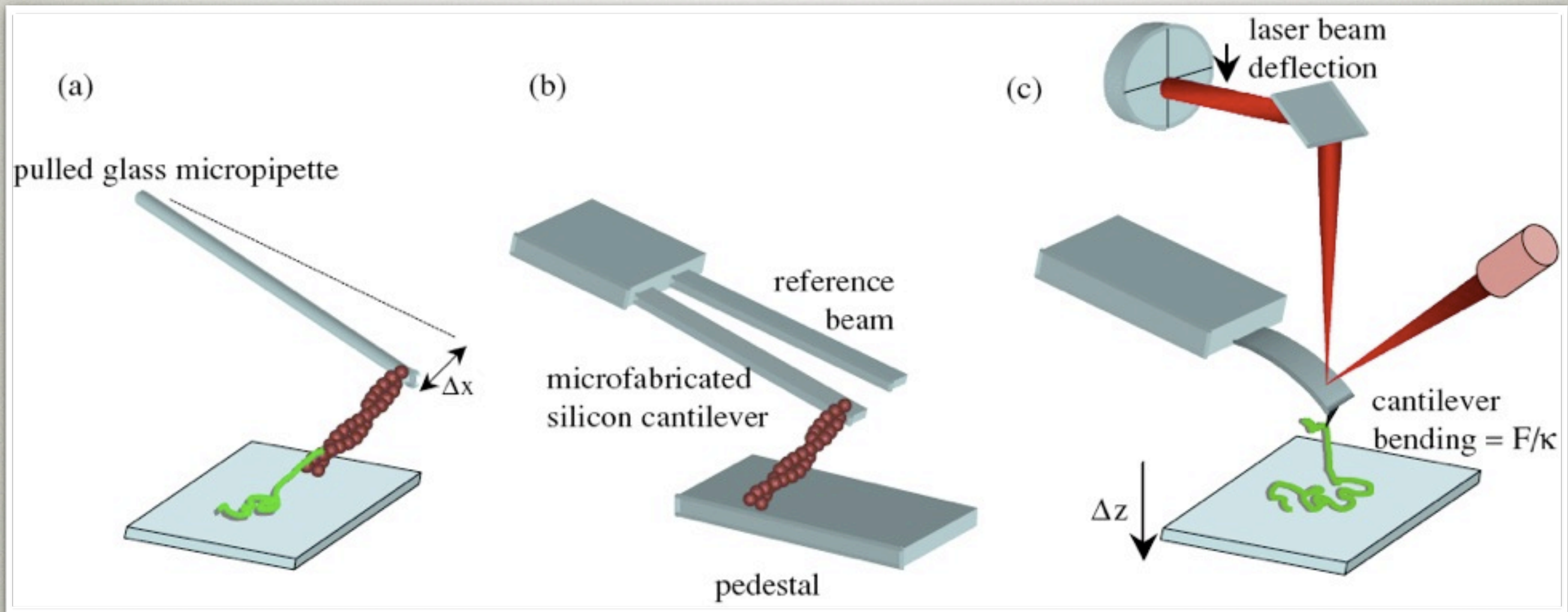

**Epifluoreszcencia
mikroszkópia**

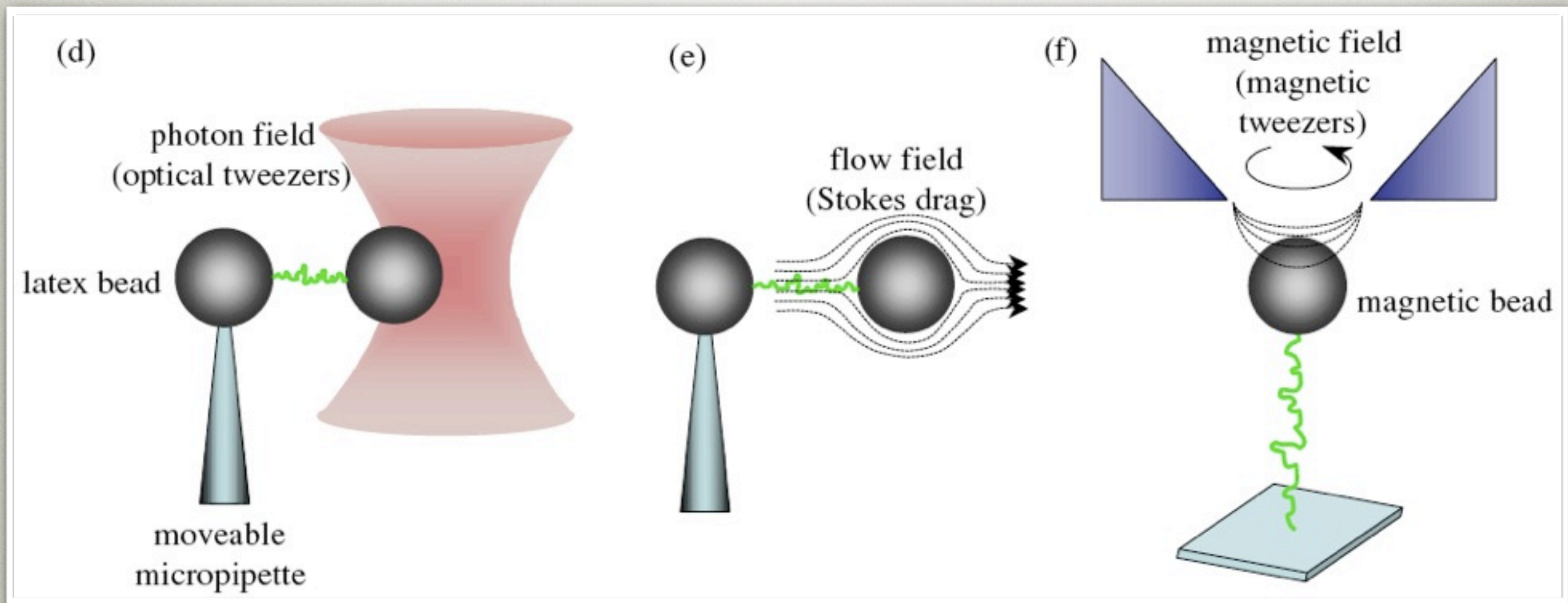

NSOM

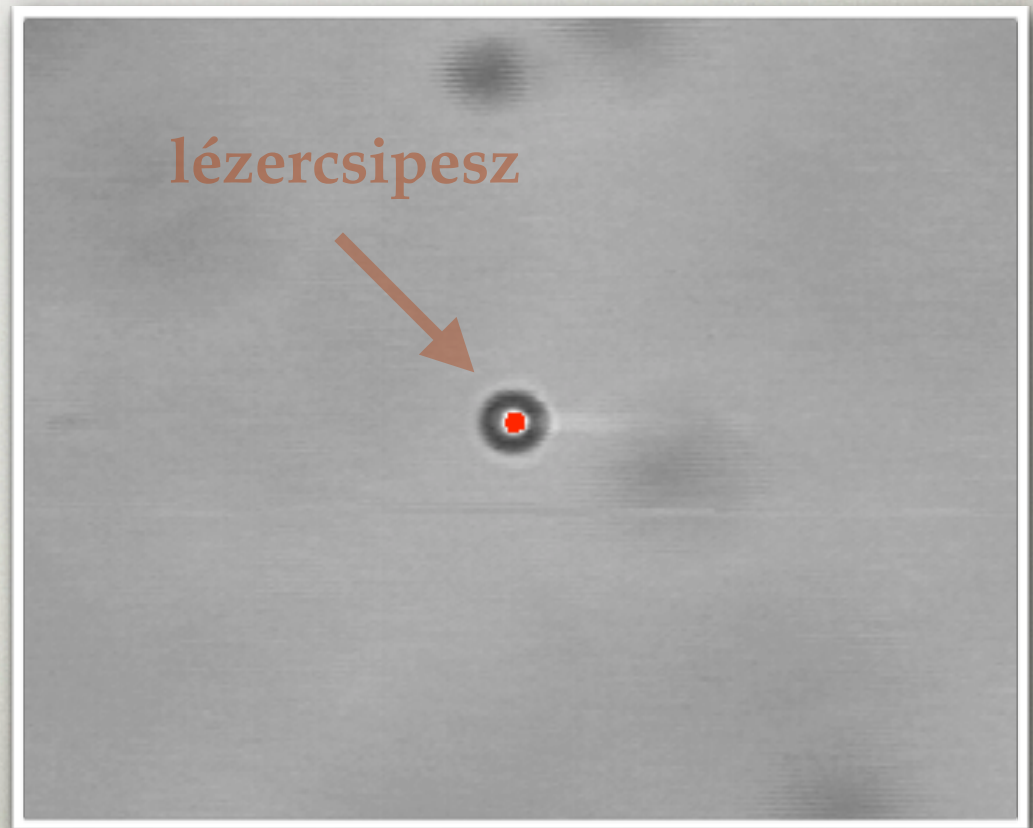
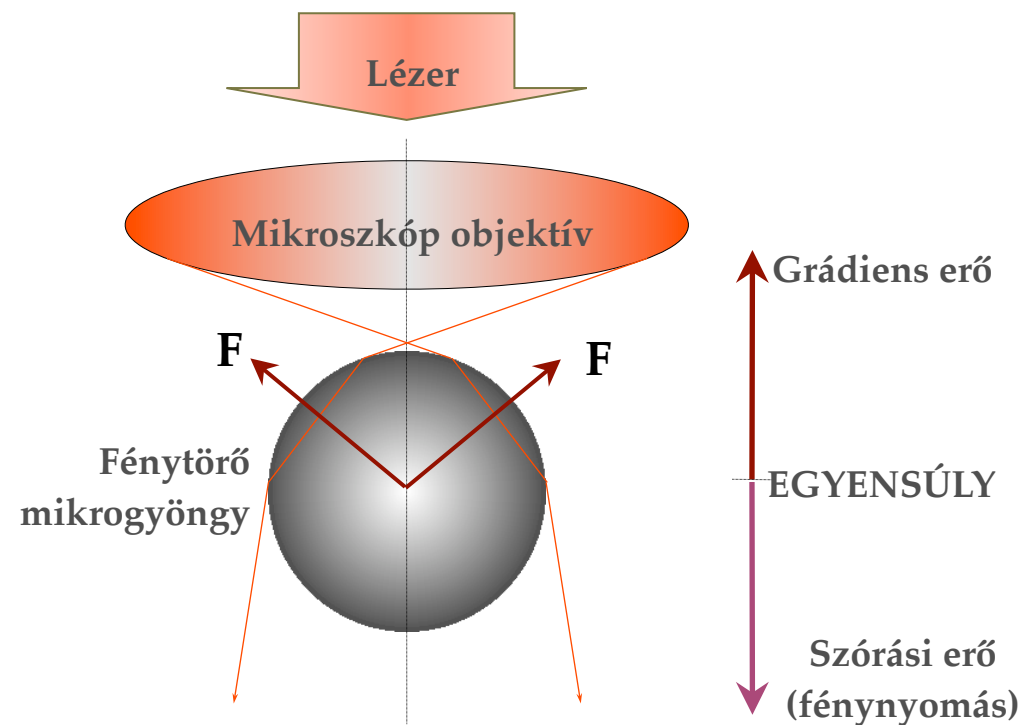
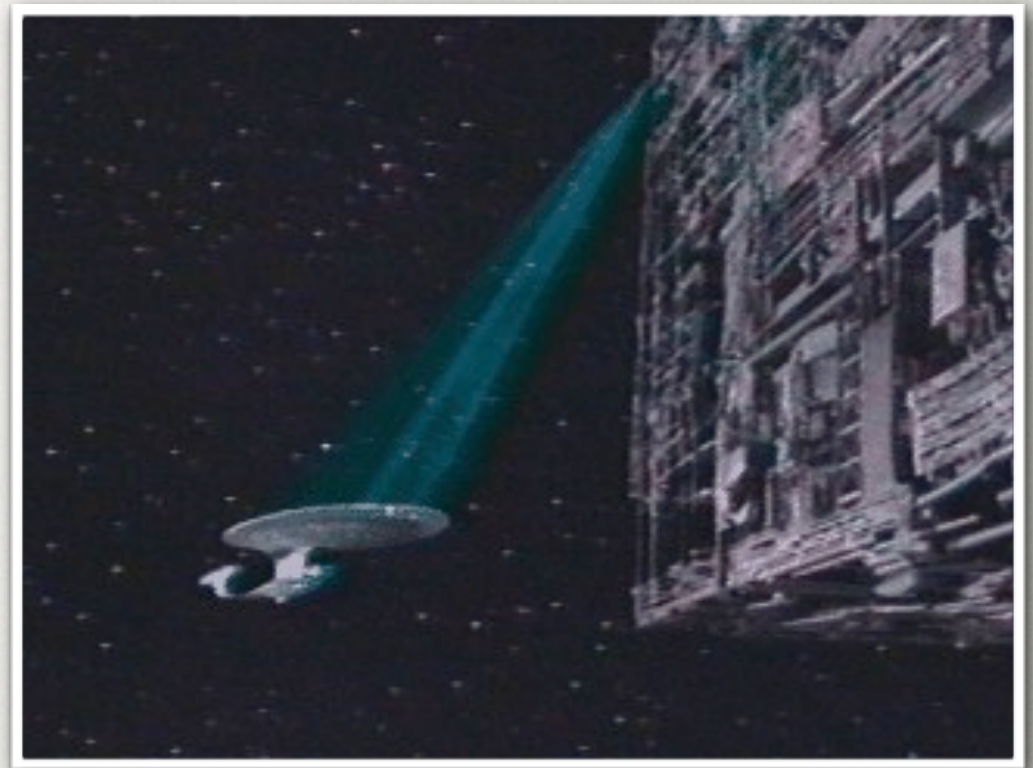
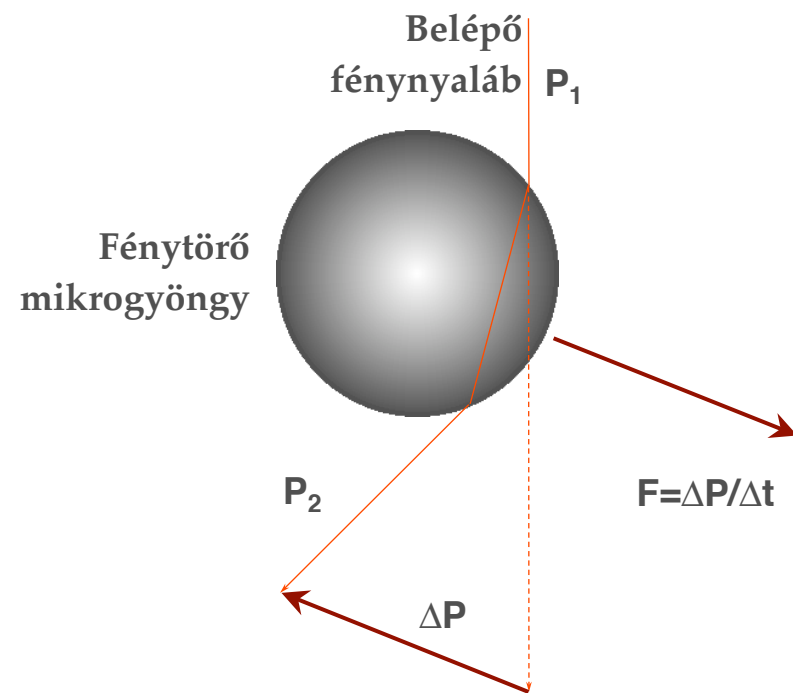
Egyedi molekulák vizsgálata: manipuláció rugólapka technikákkal

Egyedi molekulák vizsgálata: manipuláció mező alapú technikákkal

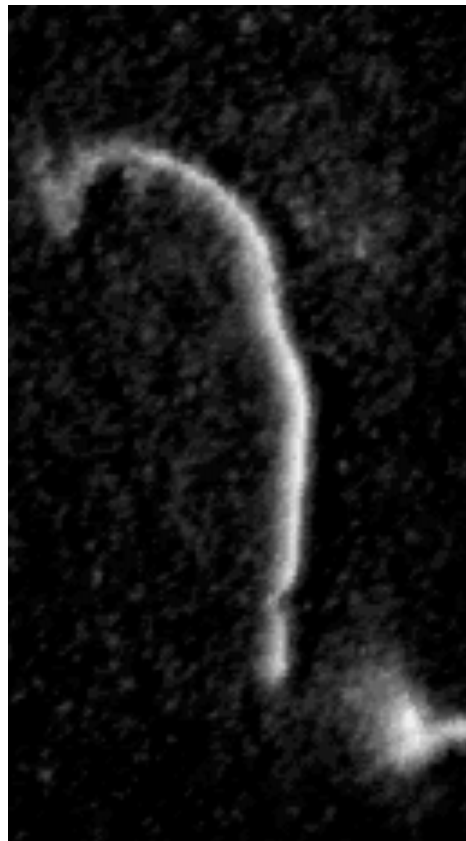

A lézersipesz

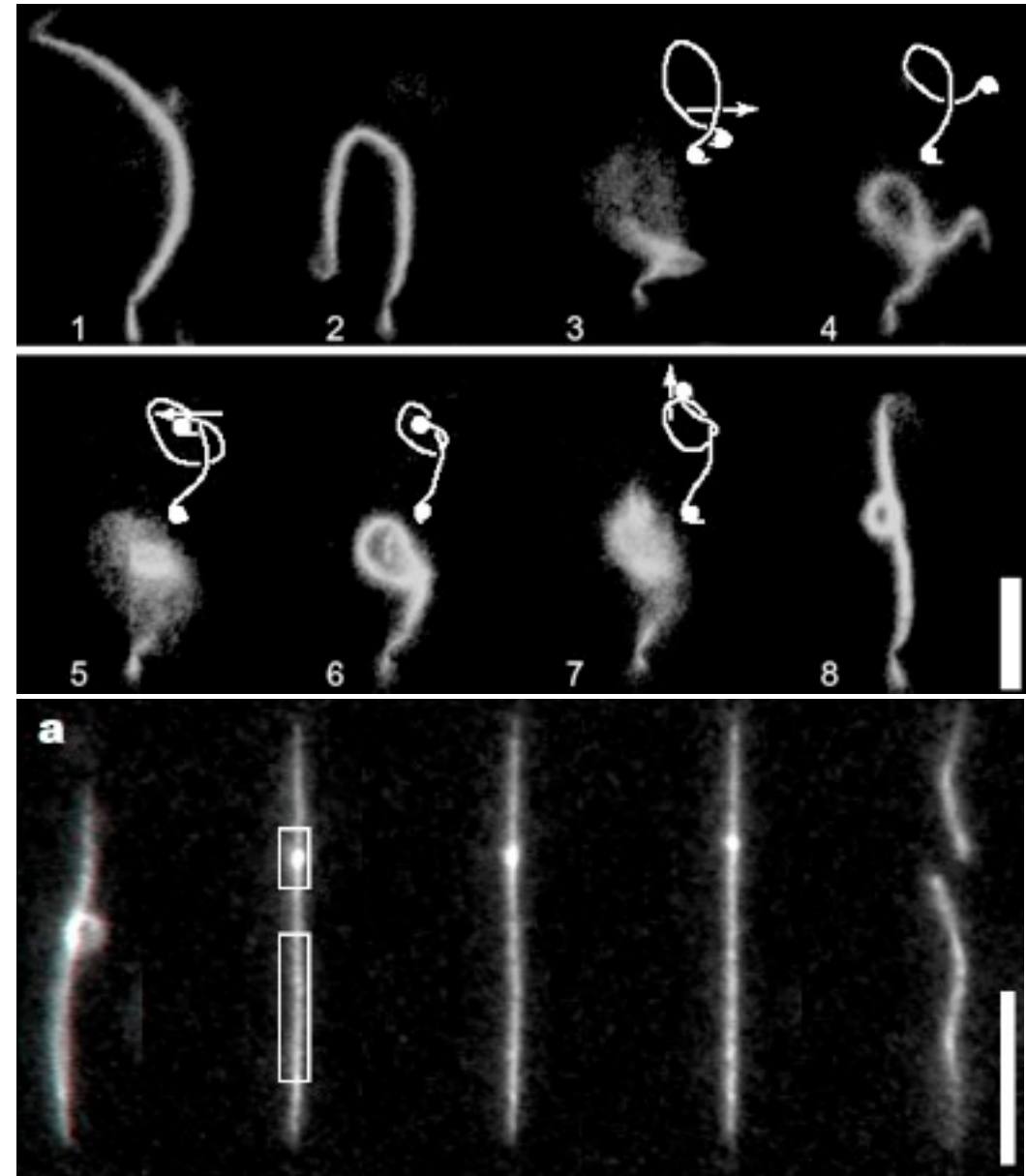

Csomókötés egyetlen aktin filamentumra lézercsipesssel

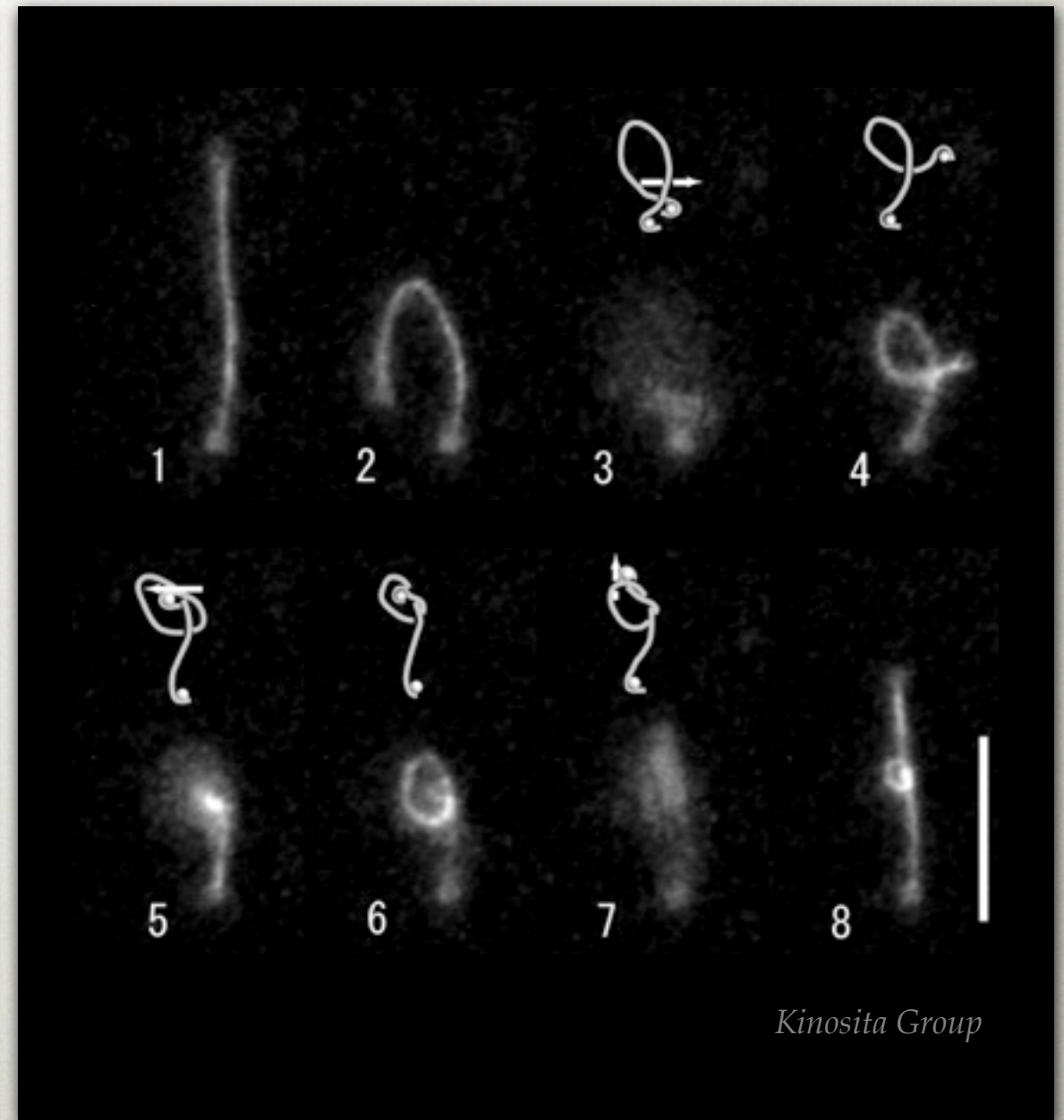
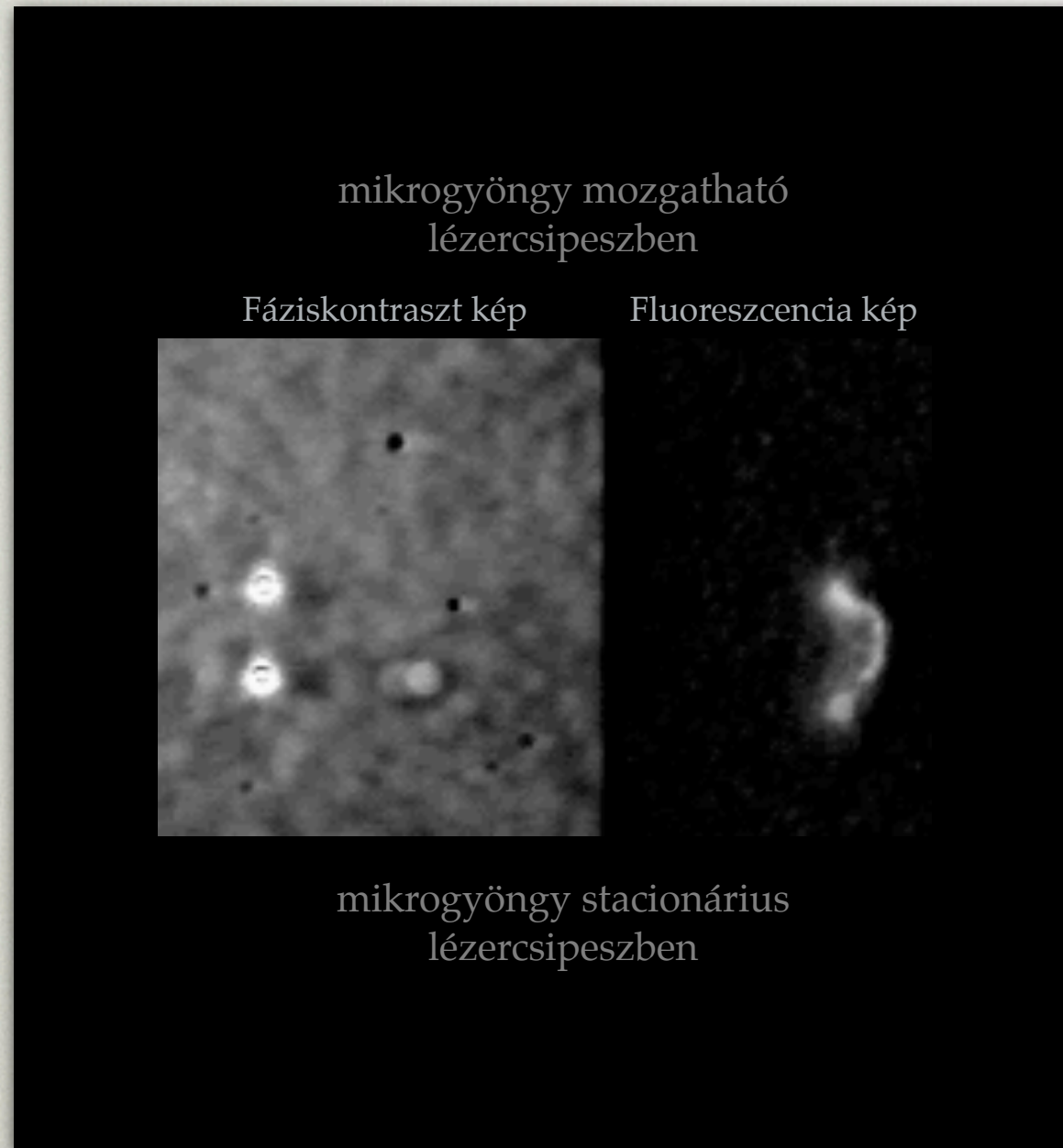
Aktin filamentum manipuláció

Arai et al. Nature 399, 446, 1999.

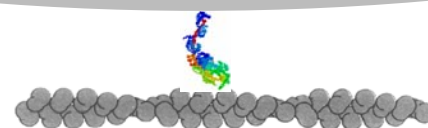

Csomókötés egyetlen DNS láncra

Molekuláris fogantyúk problémája

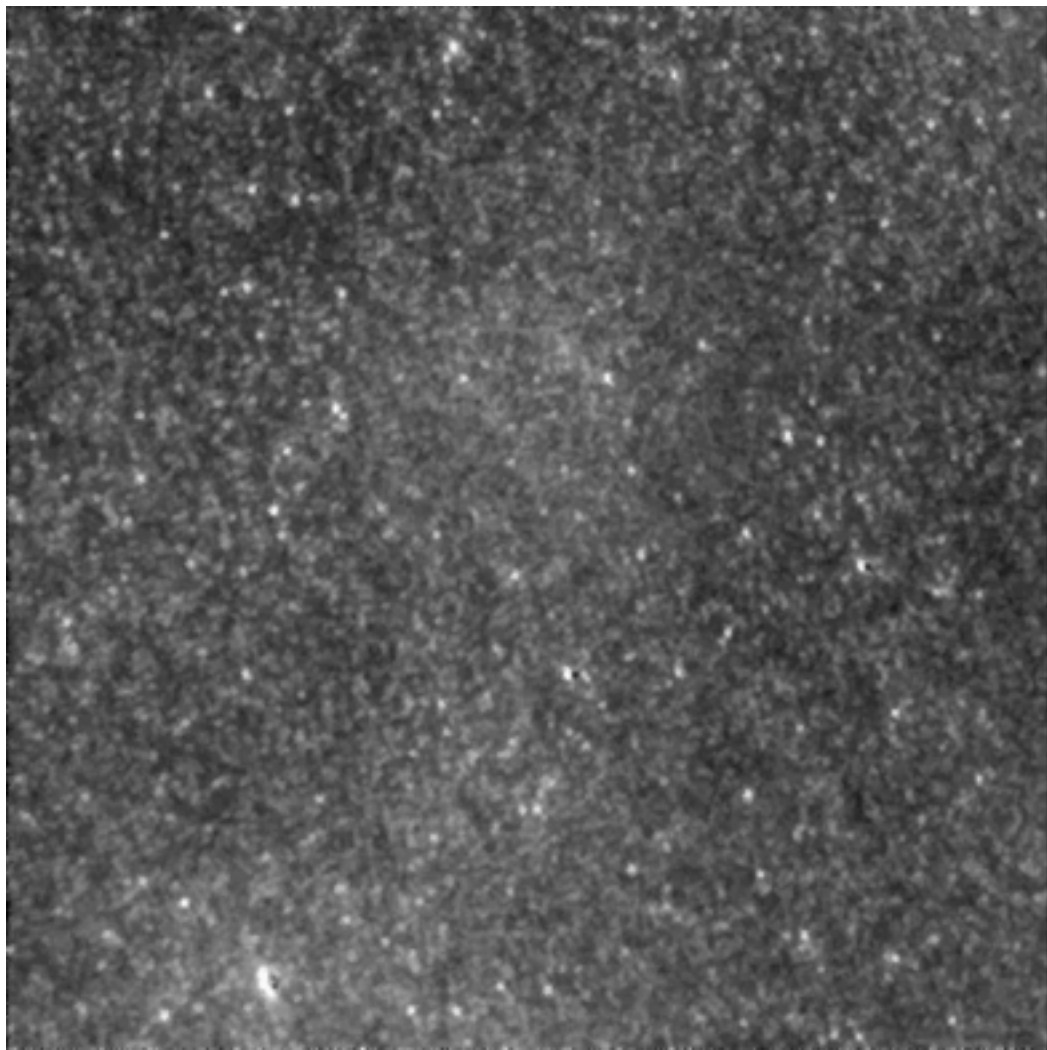
mikrogyöngy $\sim 1 \mu\text{m}$

molekula $\sim 10 \text{ nm}$

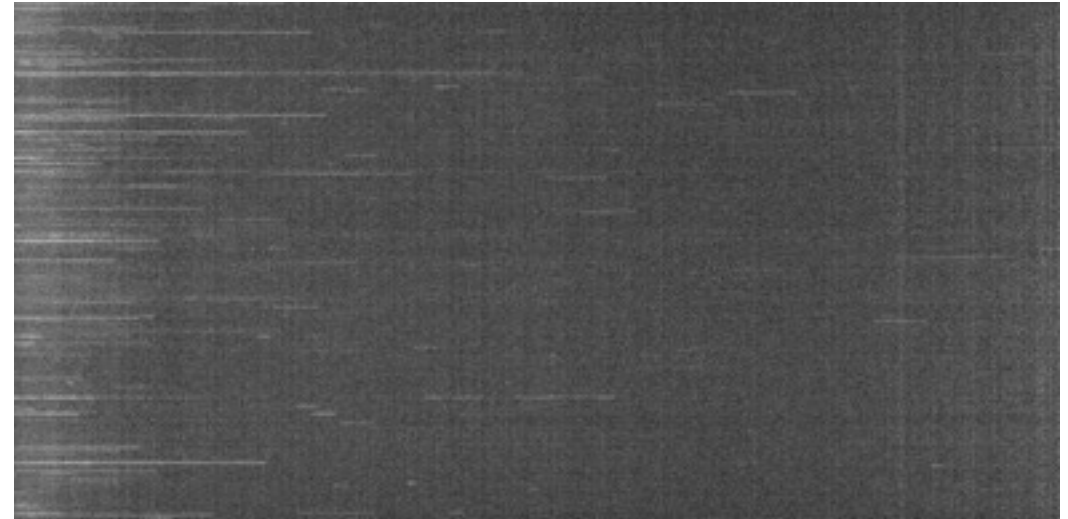
Molekuláris szingularitás: egylépcsős photobleaching

TIRFM

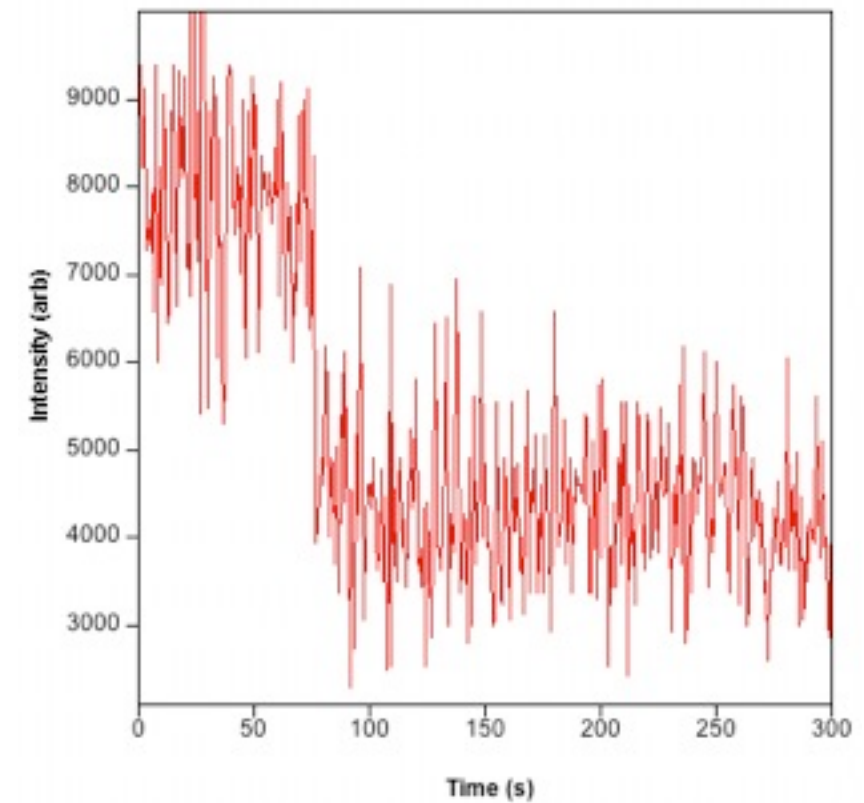

Alexa-488-PGK

Kimogram

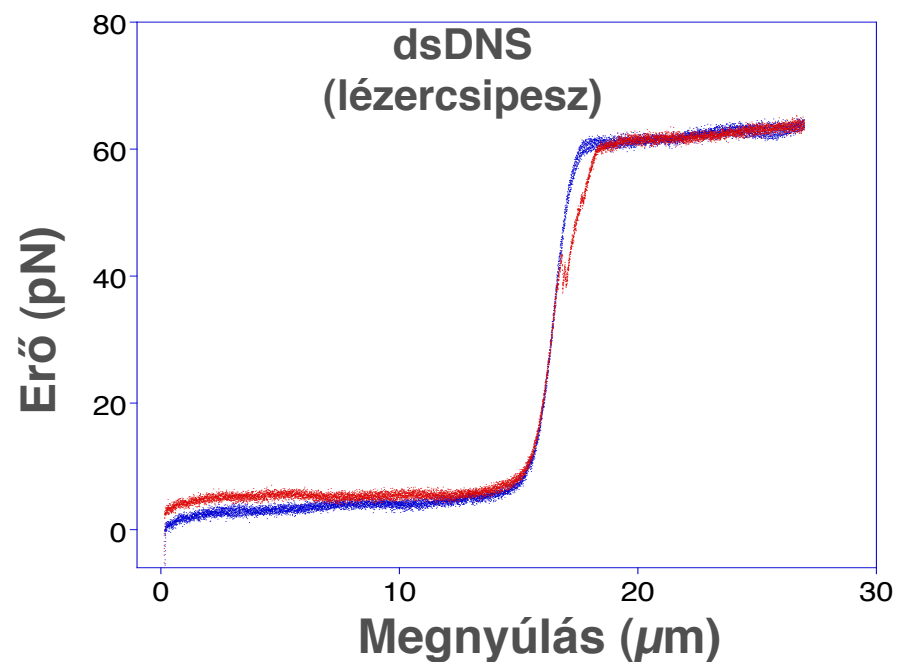
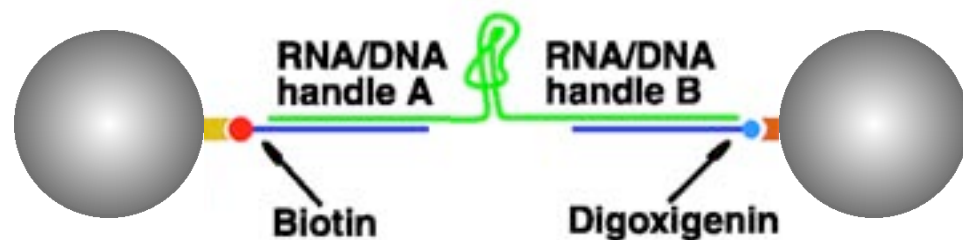

Idő →

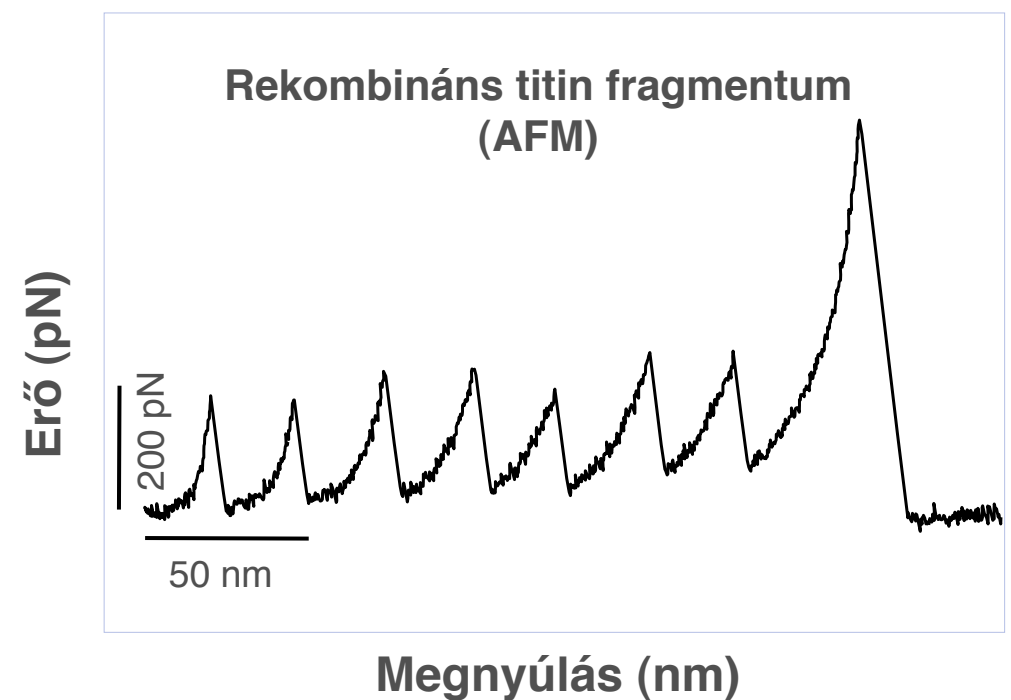
Molekuláris szingularitás: nanomechanikai ujjlenyomat

DNS fogantyú

Kooperatív átmenet 65 pN-nál
DNS-RNS hibrid

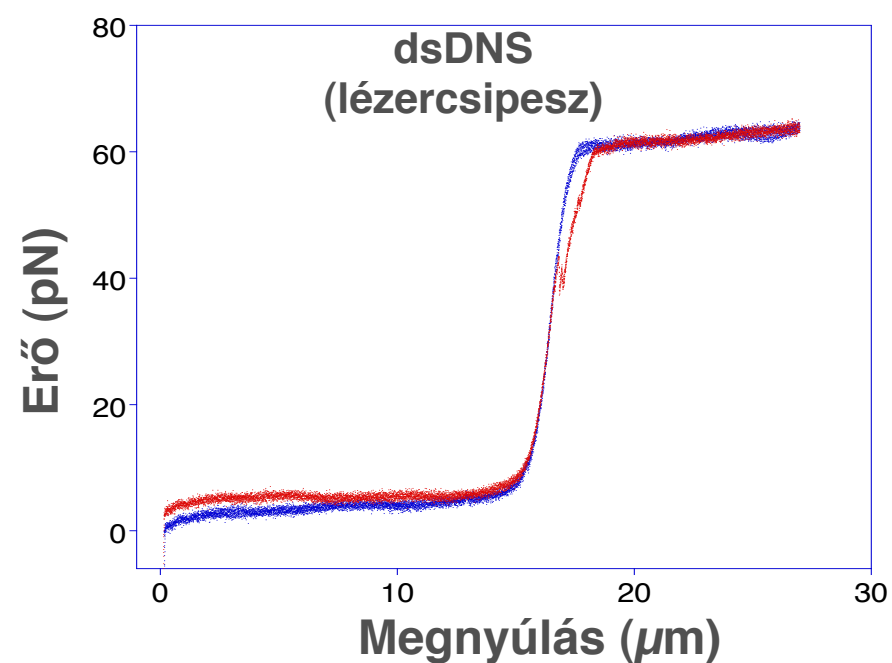
Rekombináns poliprotein

Fűrészfog alakú átmenetek
Egyenlő távolság a fogak között

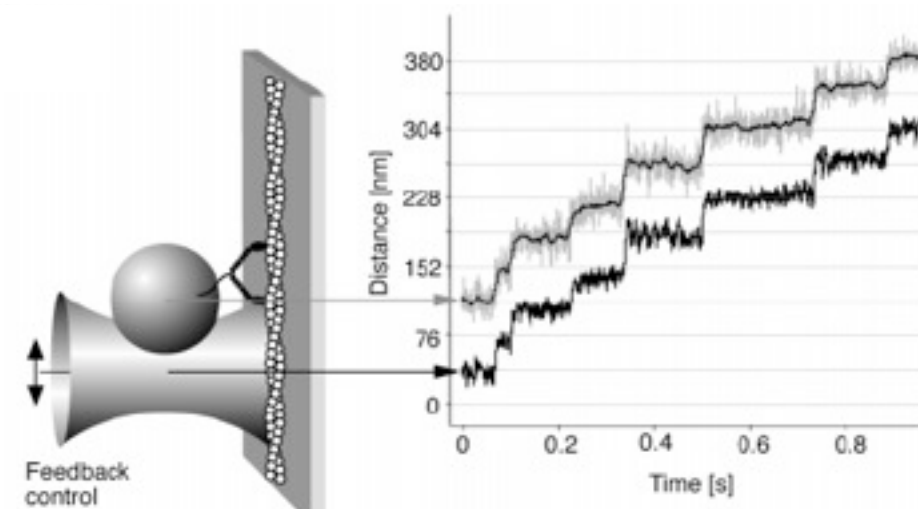
Folyamatok az egyedi molekula skálán

Kooperatív erőátmenet

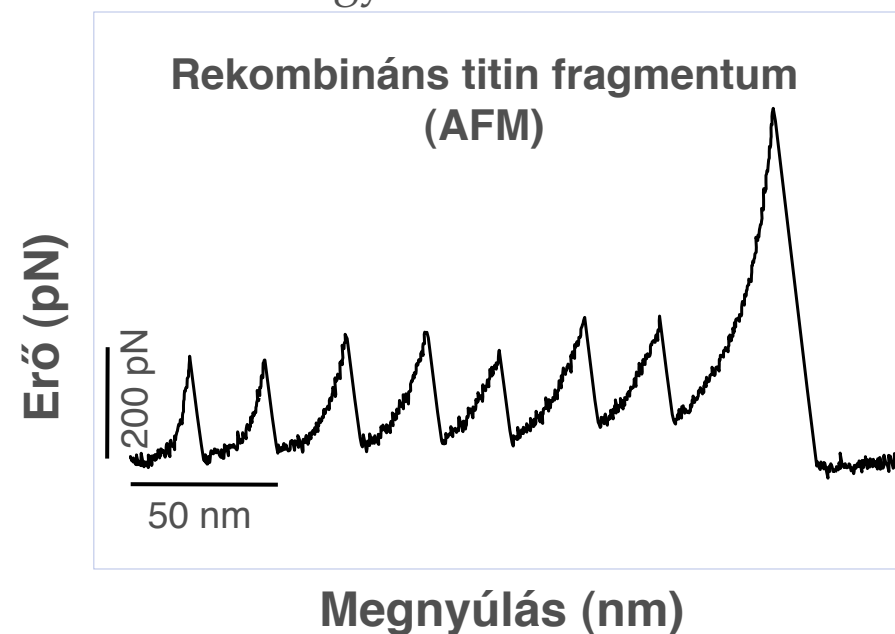

Diszkrét lépések:

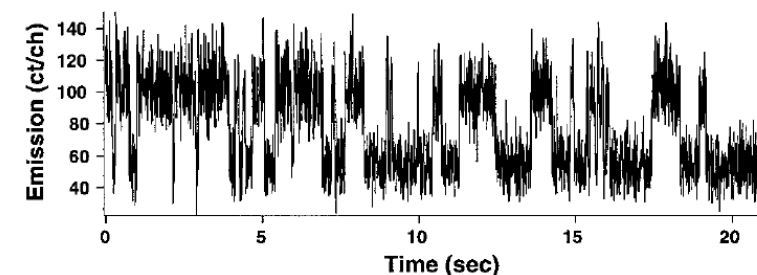
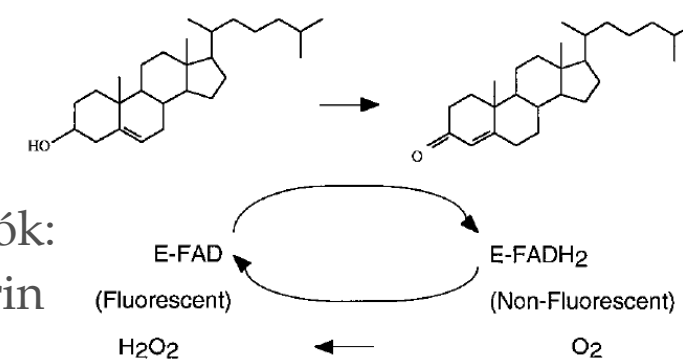
Miozin V - processzív motor

Minden-vagy-semmi erőátmenet

Fluktuációk:
Koleszterin
oxidáz

“Bulk versus single”

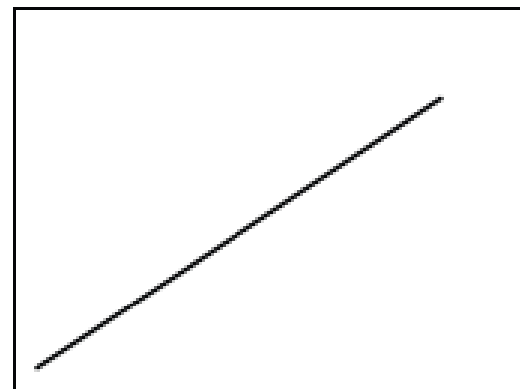
Többszörös turnover

Egy (egyedi) turnover

BULK

(a)

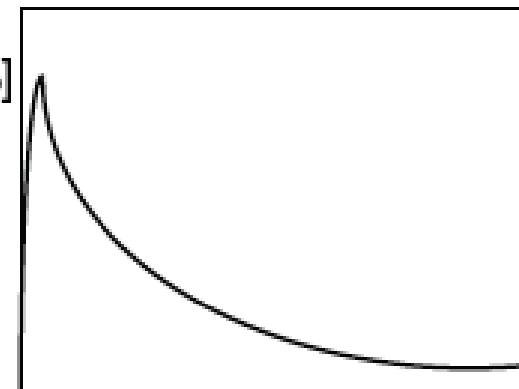
[Product]

Time

(b)

[ES]

Time

(c)

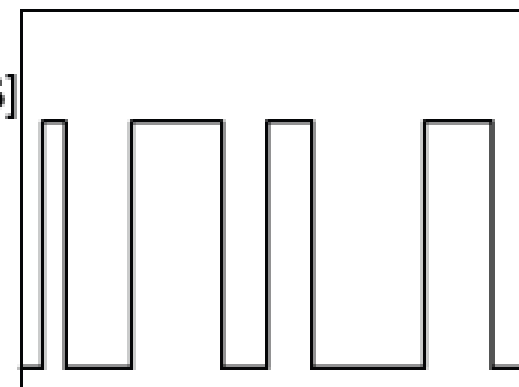
[Product]

Time

(d)

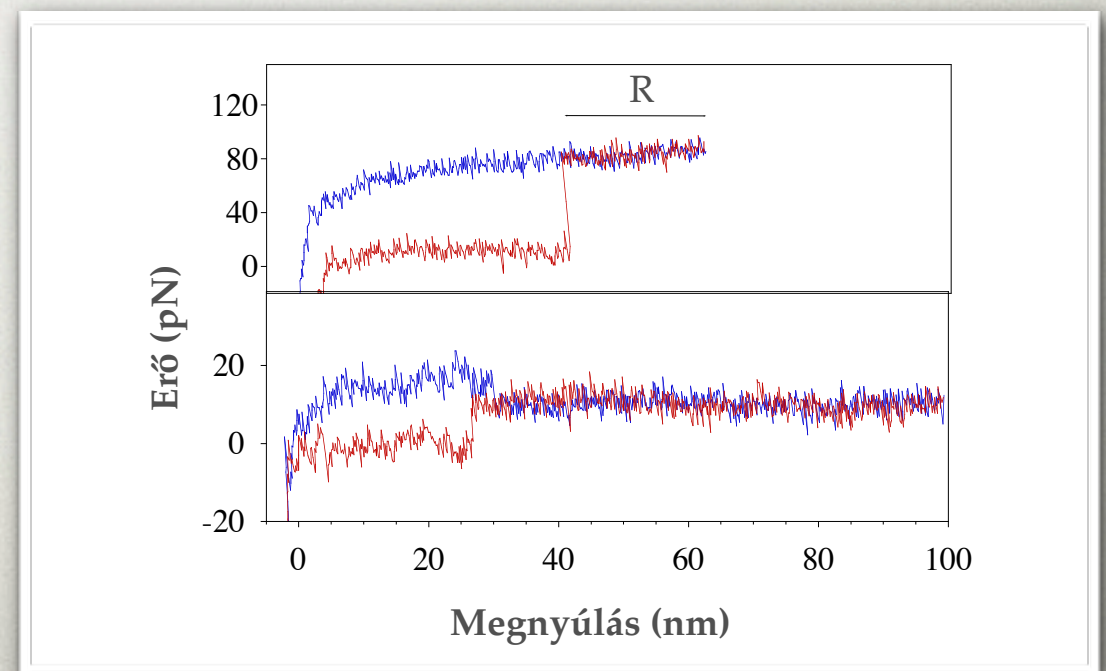
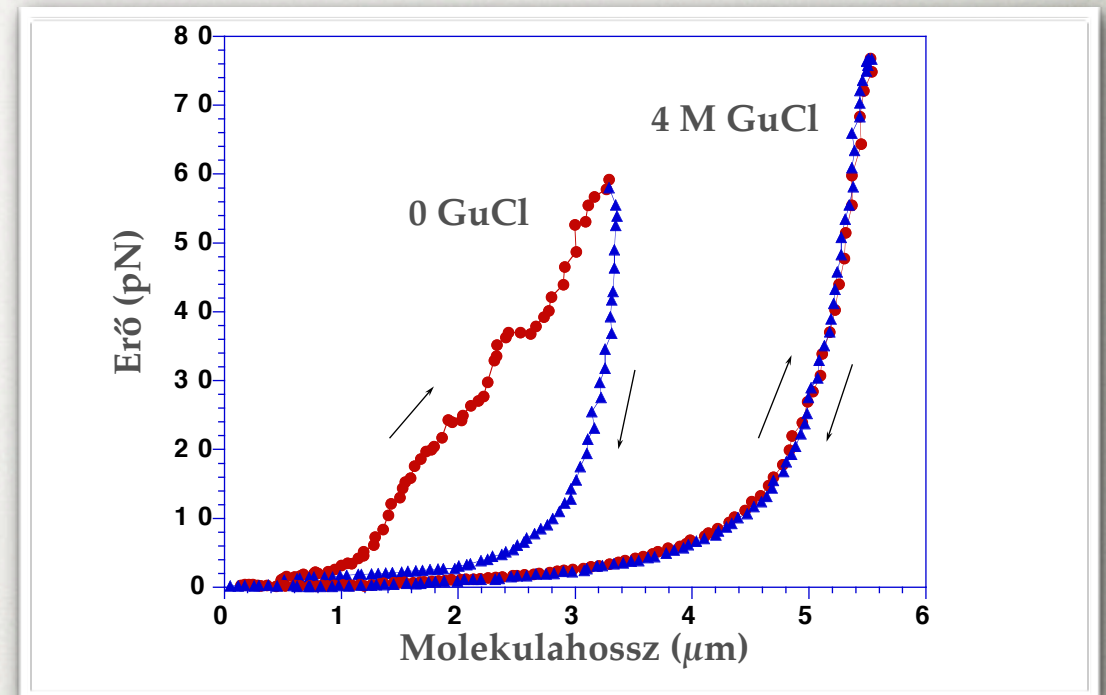
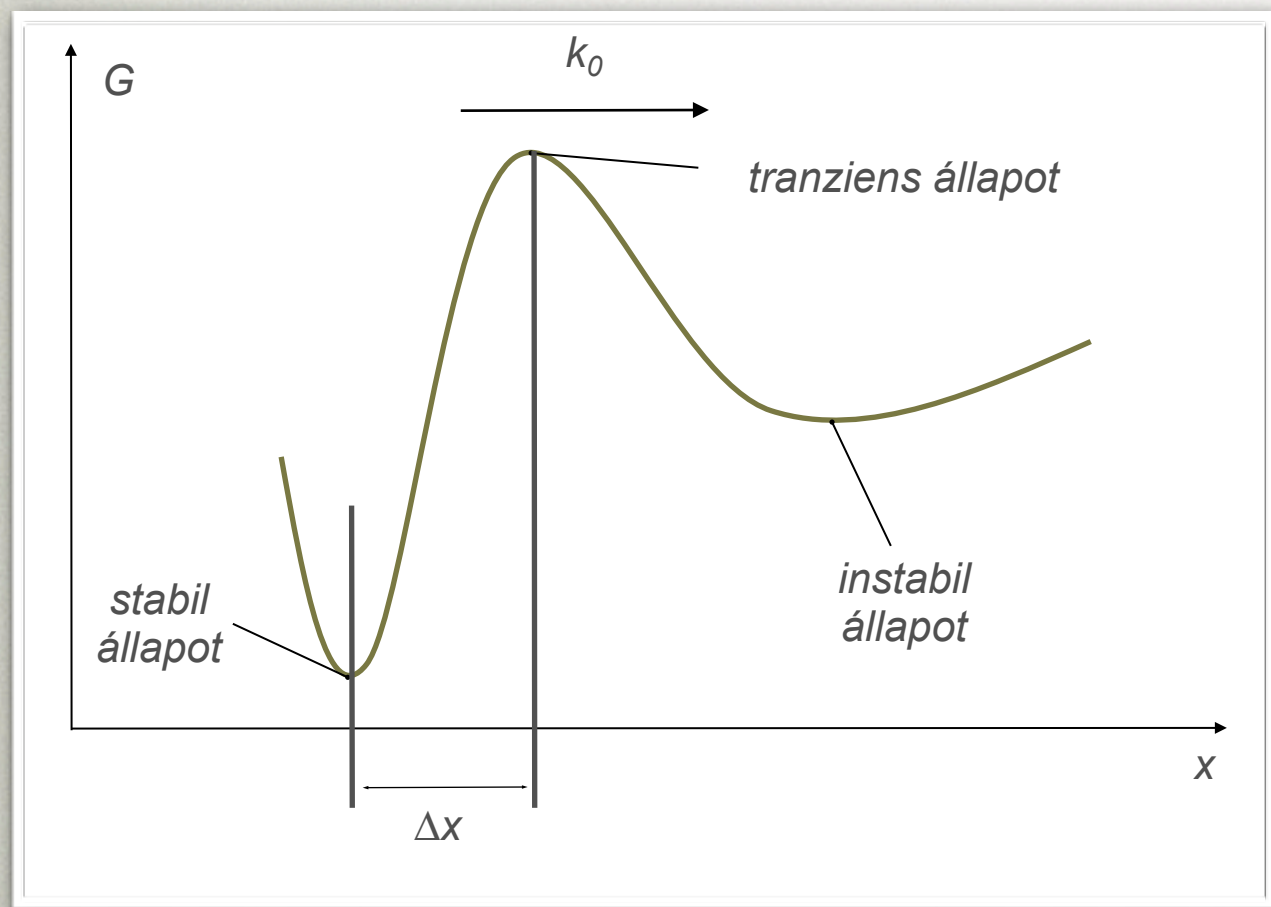
[ES]

Time

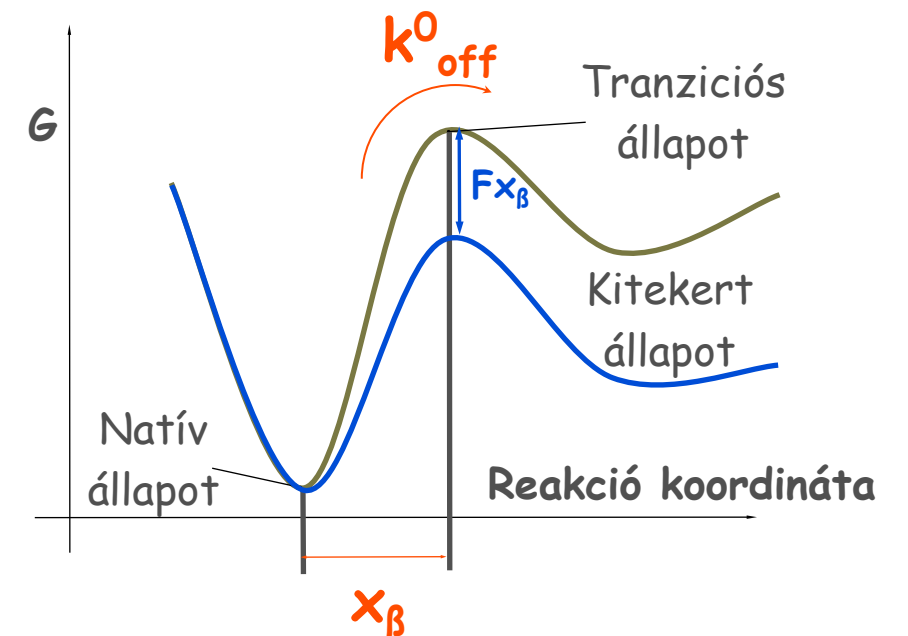
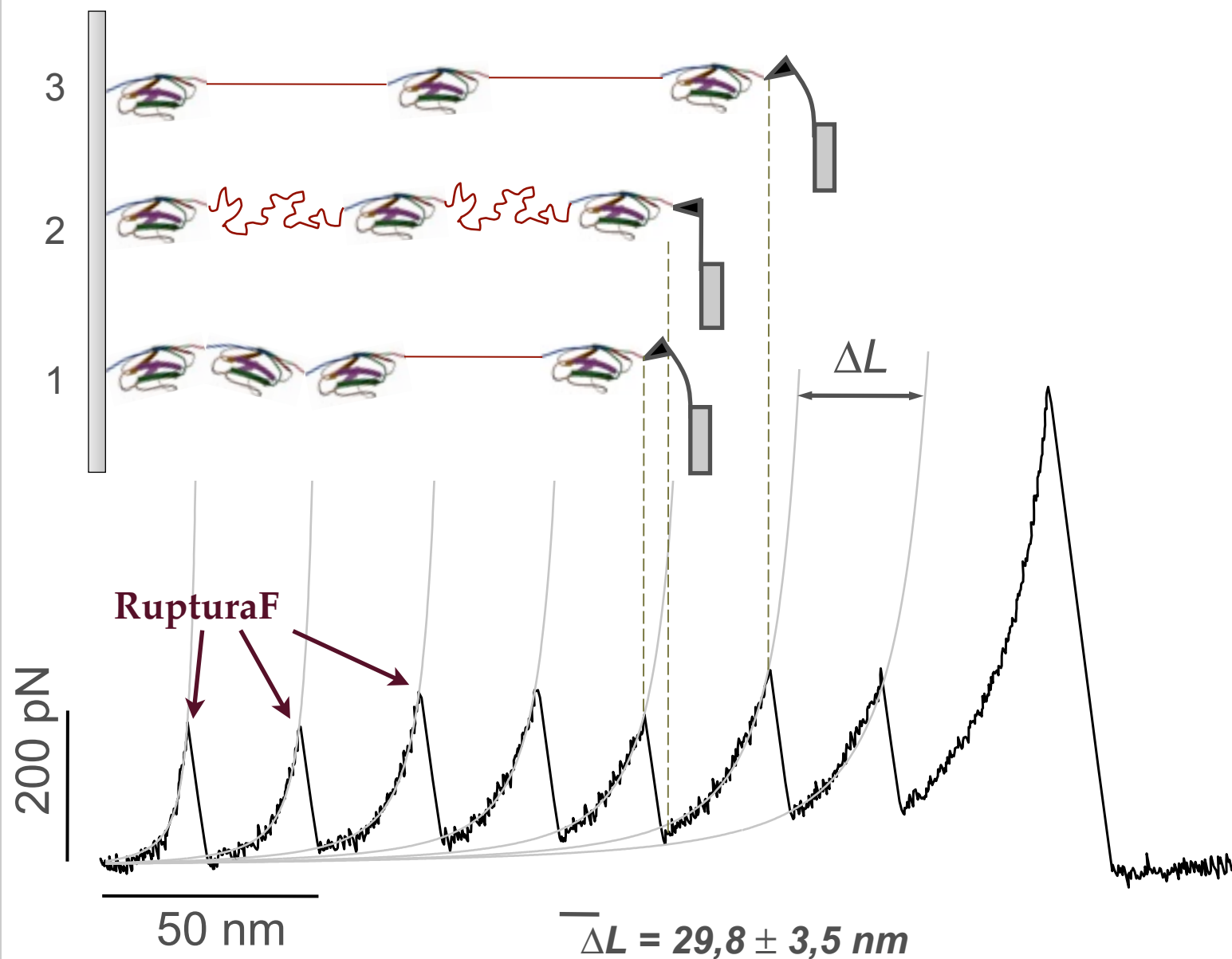
SINGLE

Aktiváció, sebesség, reverzibilitás

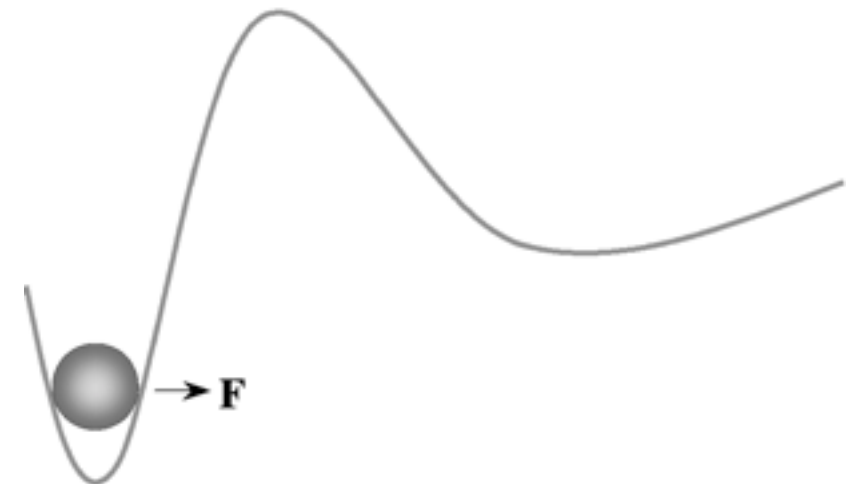

Erő hatása az aktivációra: titin irreverzibilis kitekerése

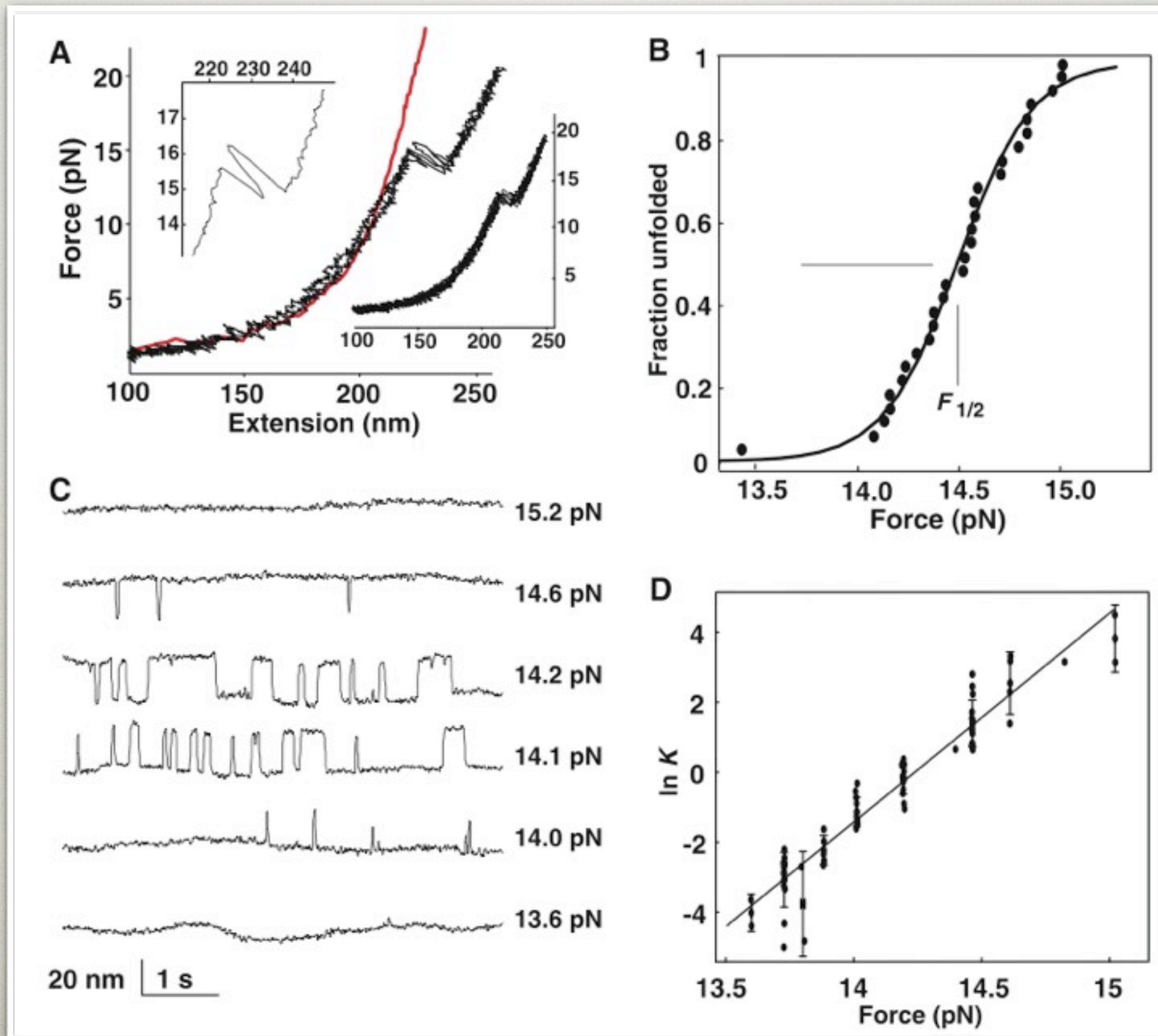
Az I55-62 fragmentum kitekeredési görbéje

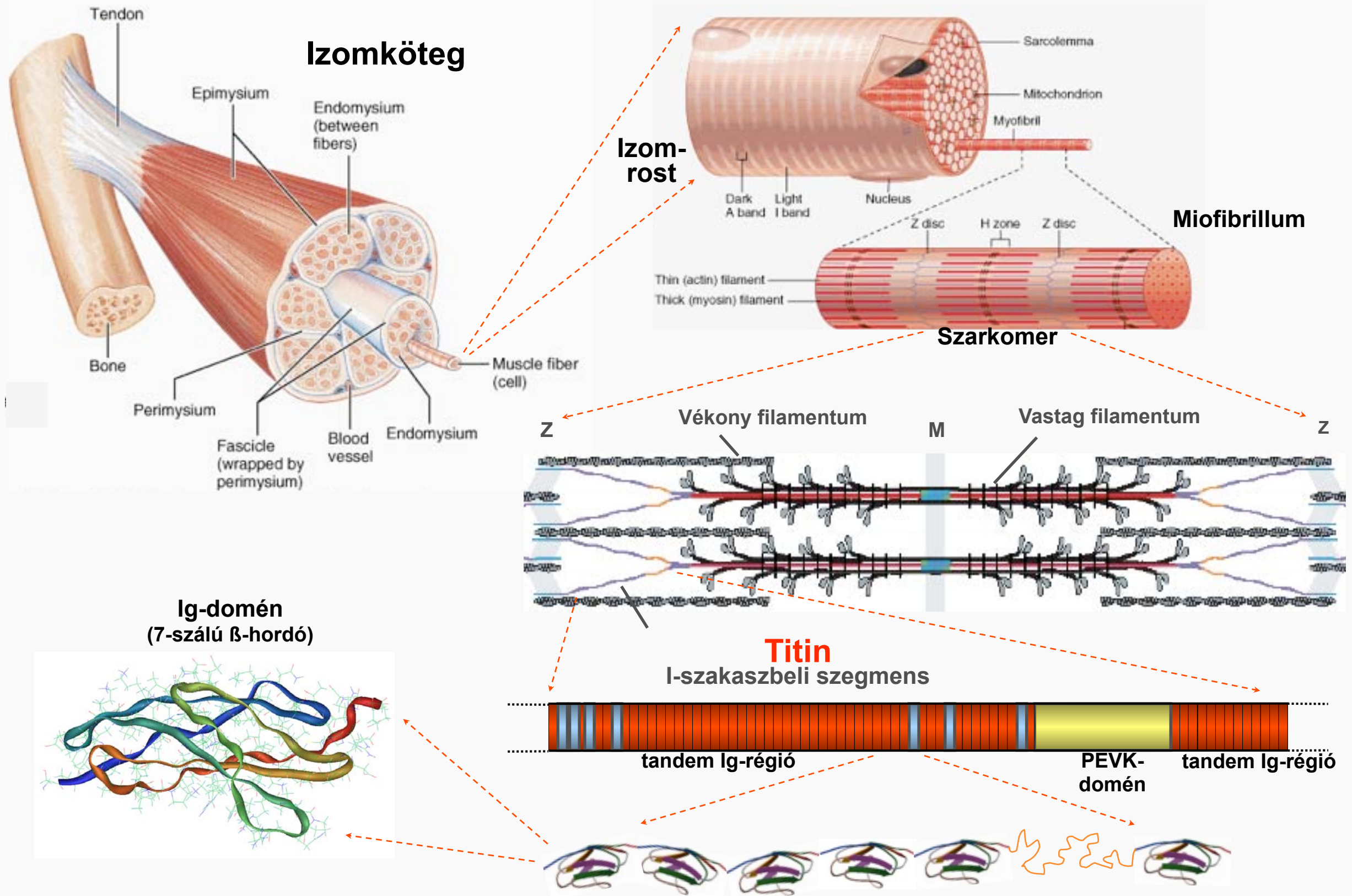
$$\overline{RupturaF} = \frac{k_B T}{x_\beta} \ln \left(\frac{r x_\beta}{k_{off}^0 k_B T} \right)$$

Erő hatása az aktivációra: RNS hajtű egyensúlyi kitekerése

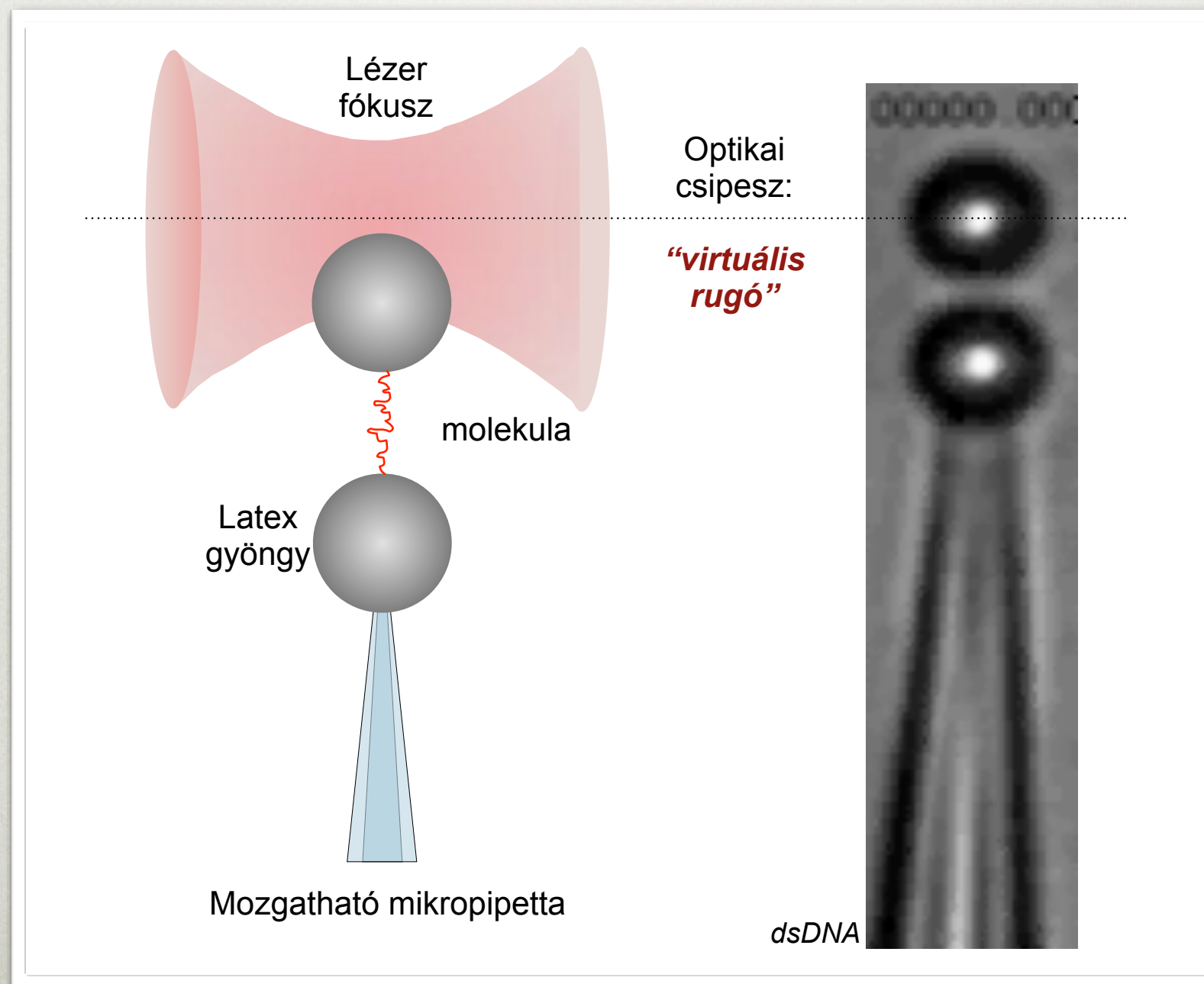

Példa: fehérjeterjedés

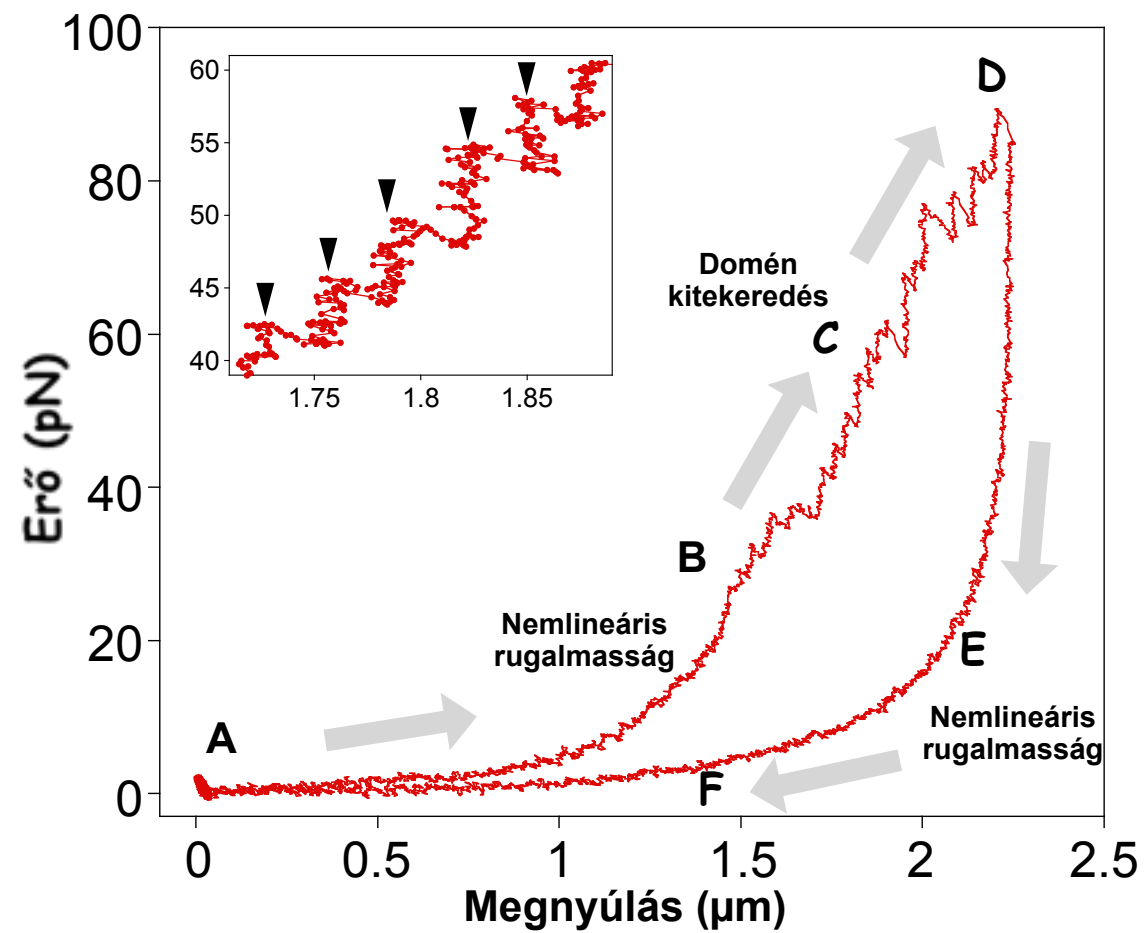
EGYETLEN MOLEKULA MEGNYÚJTÁSA LÉZERCSIPESSZEL

Molekuláris erők mérhetők a lézercsipesz *virtuális rugó* tulajdonságai miatt

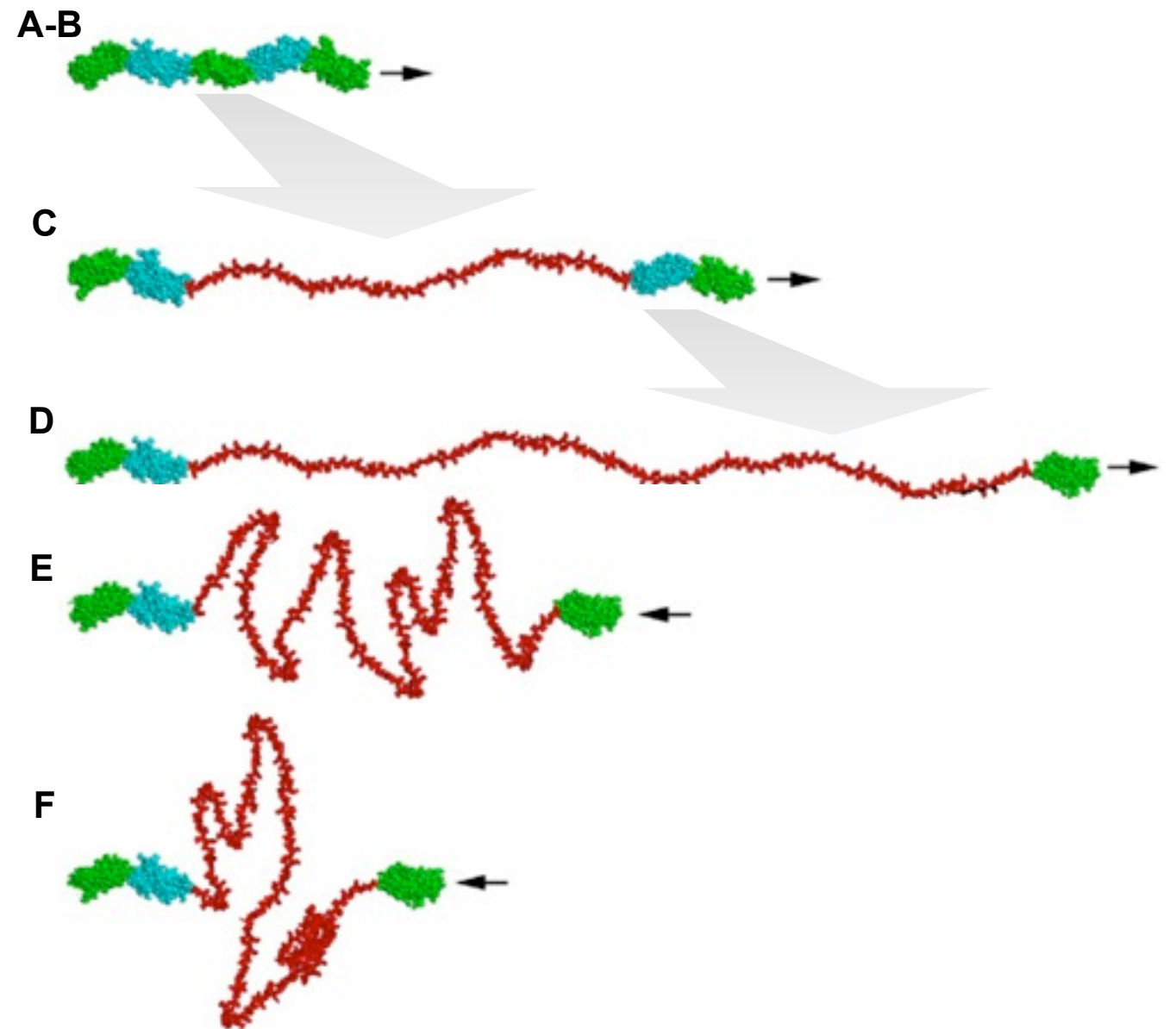
Natív titin nanomechanikája

Erőválasz

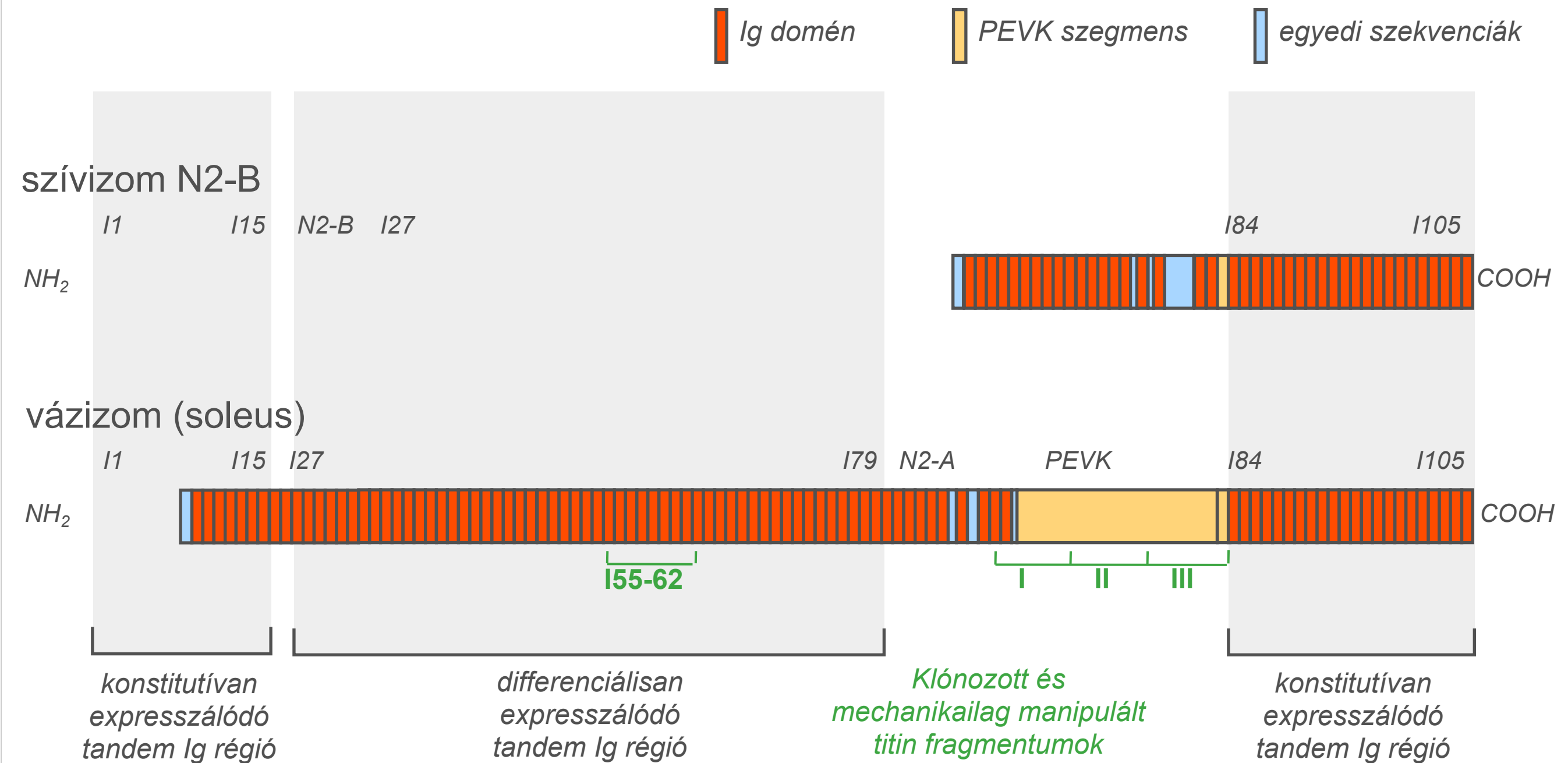

A mechanikai erő stabilitási sorrendbe szervezi a titin doménjeit.

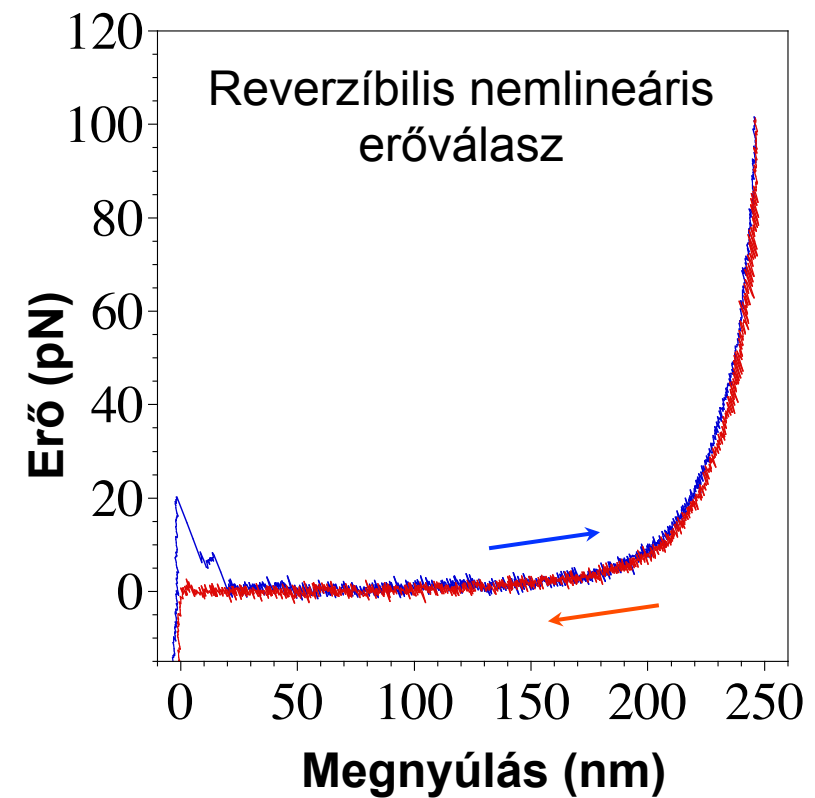
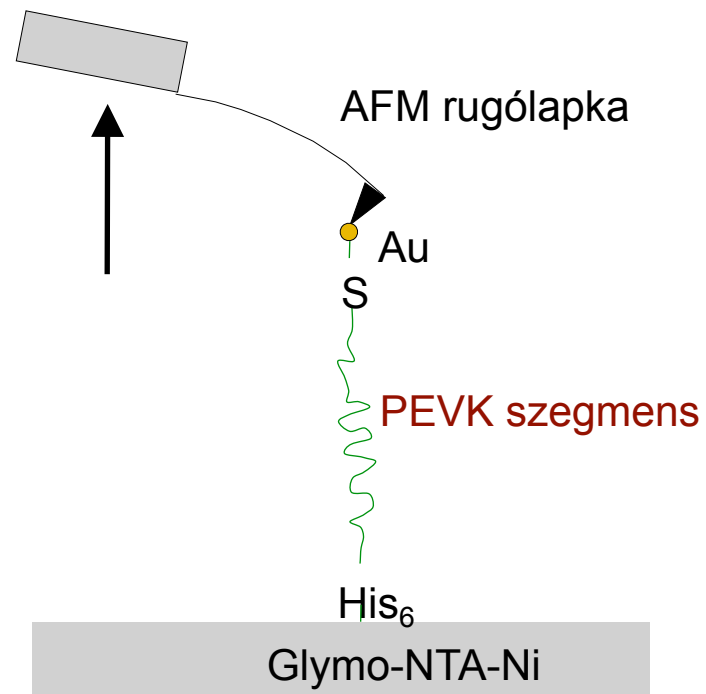
Erővezérelt szerkezeti változások

Titin doménszerkezet

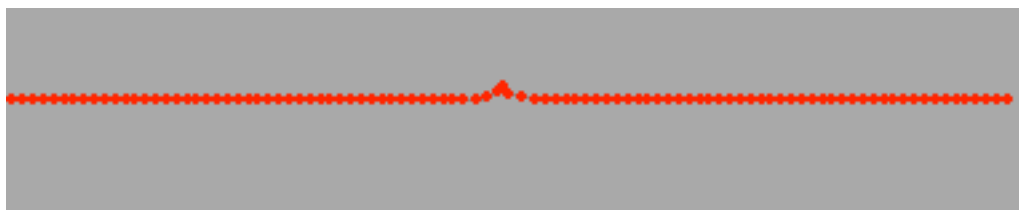
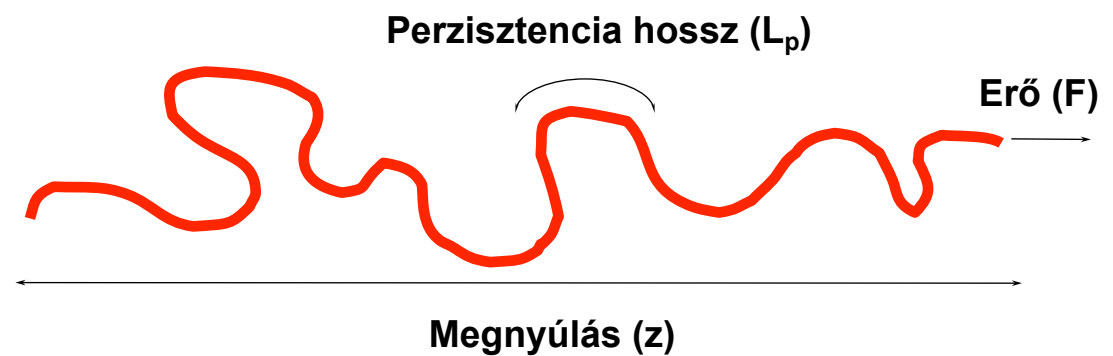

PEVK domén: elasztikus molekulaszakasz

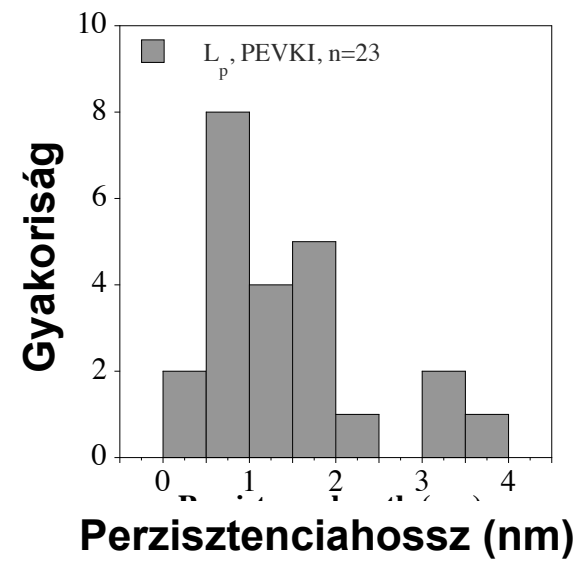

Féregszerű lánc (Wormlike chain) model

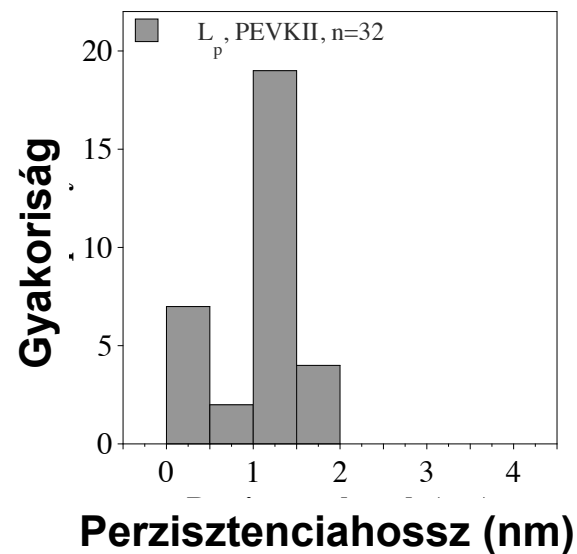
$$\frac{FL_p}{k_B T} = \frac{z}{L_C} + \frac{1}{4(1 - z/L_C)^2} - \frac{1}{4}$$

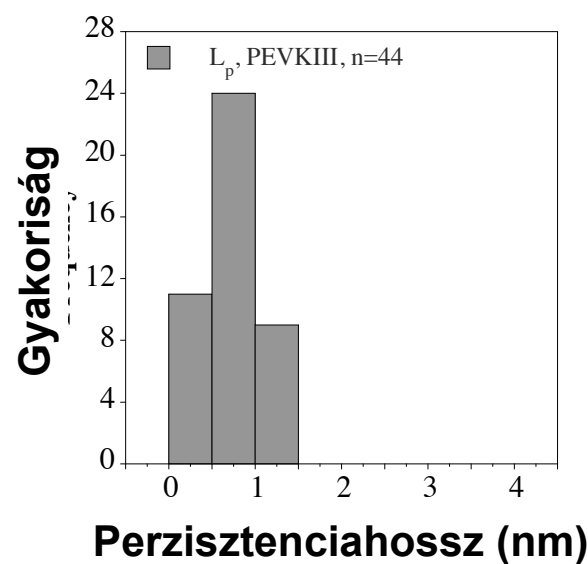
A PEVK domén elektrosztatikusan hangolható molekula-teleszkóp

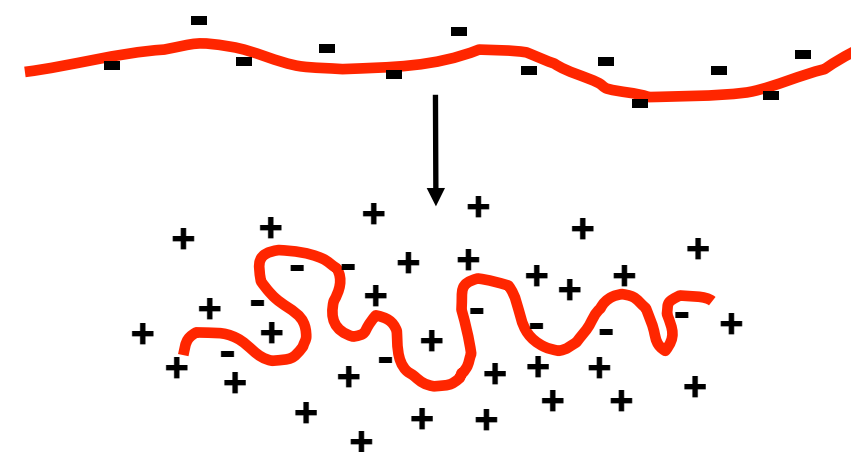
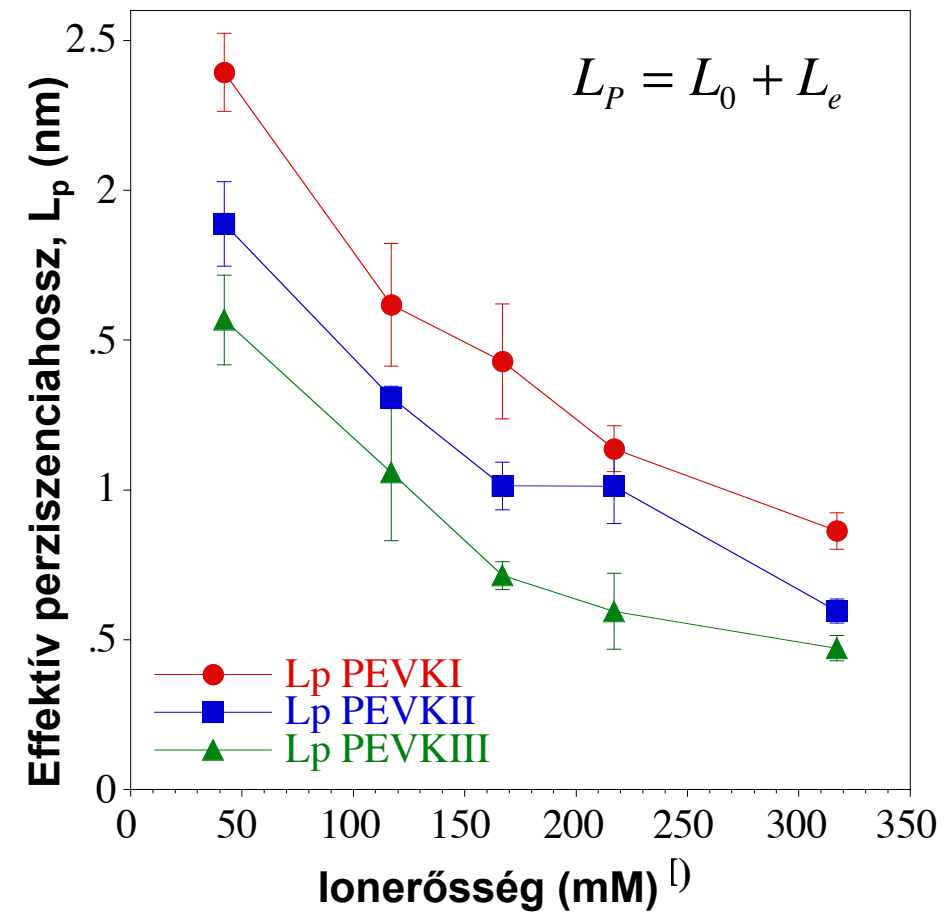
N-terminális
szegmens

Középső
szegmens

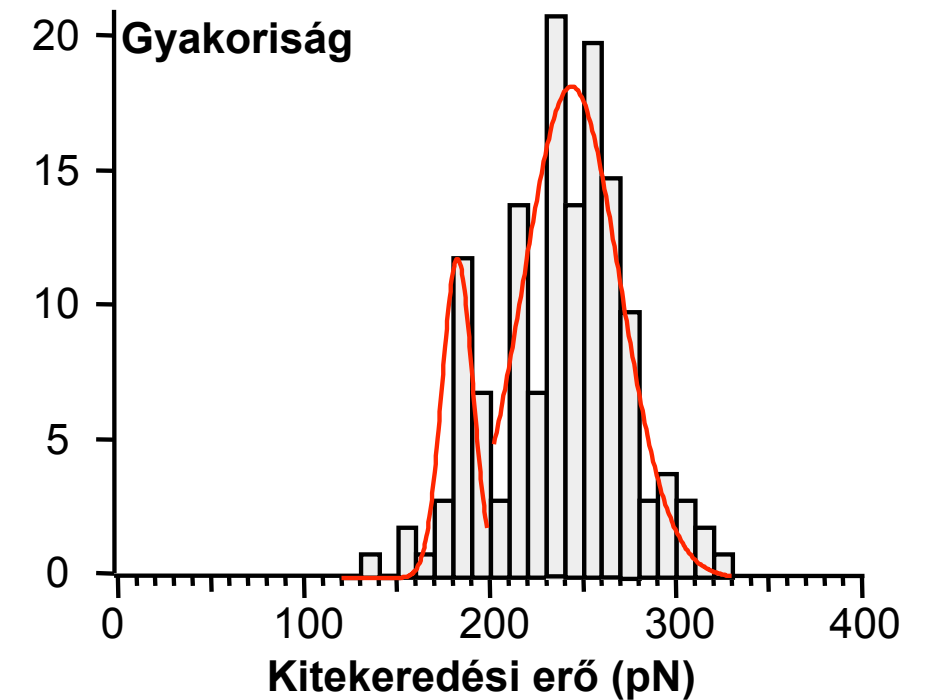
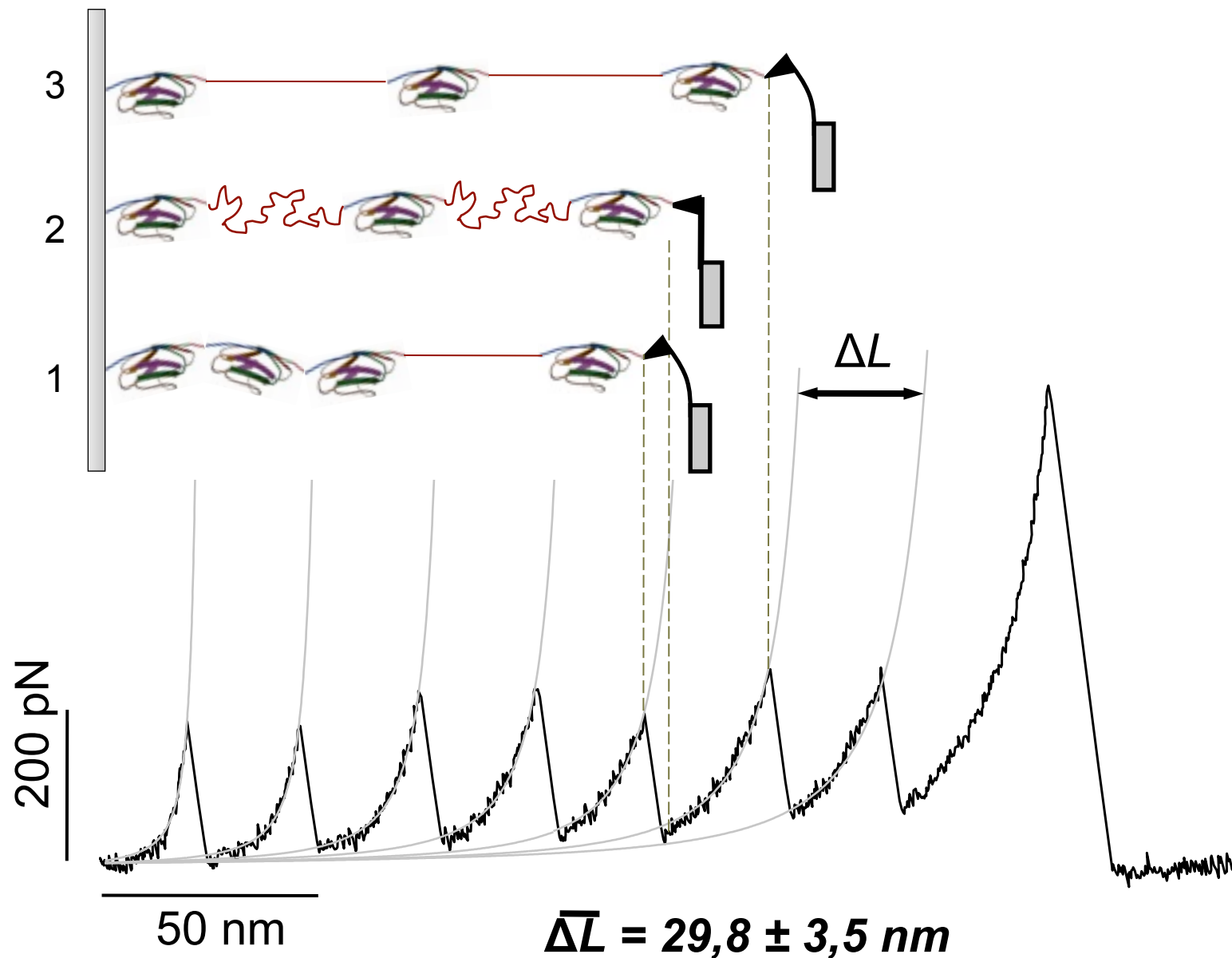

C-terminális
szegmens

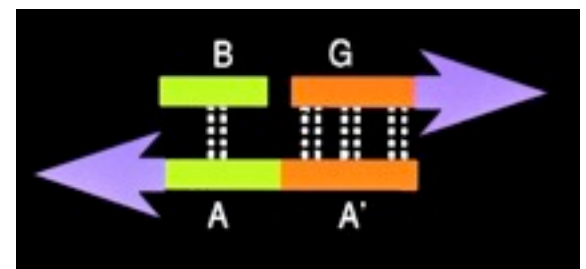
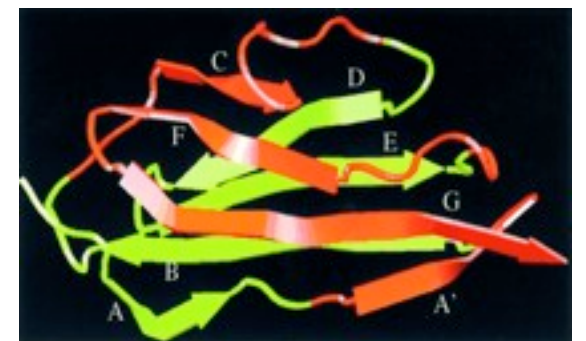
Titin I55-62: viszkoelasztikus molekulaszakasz

Az I55-62 fragmentum kitekeredési görbéje

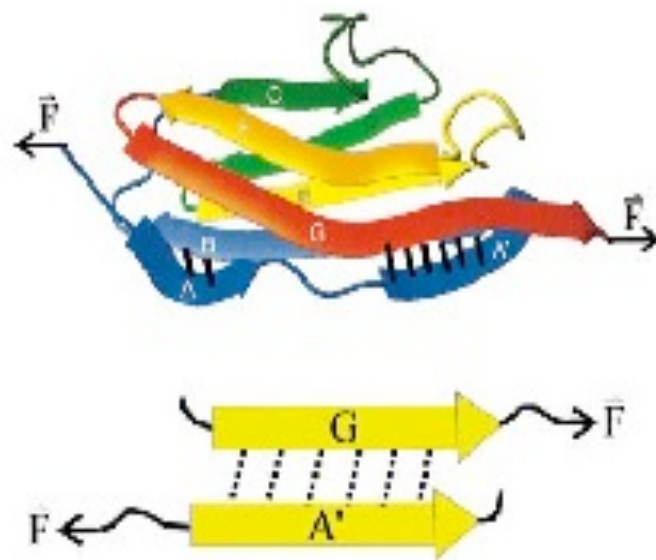
Mechanikai stabilitás
alapja:

Az Ig domén első és
utolsó β -láncait
összetartó,
párhuzamosan csatolt
H-hidak

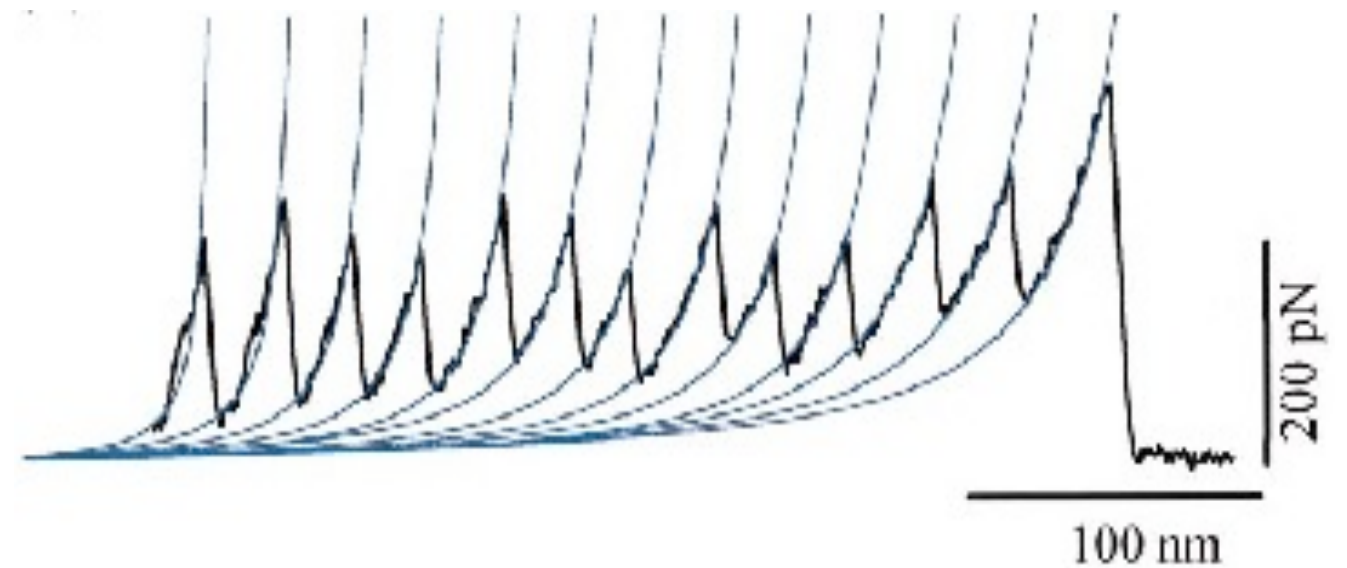

A mechanikai stabilitás biológiai logikája

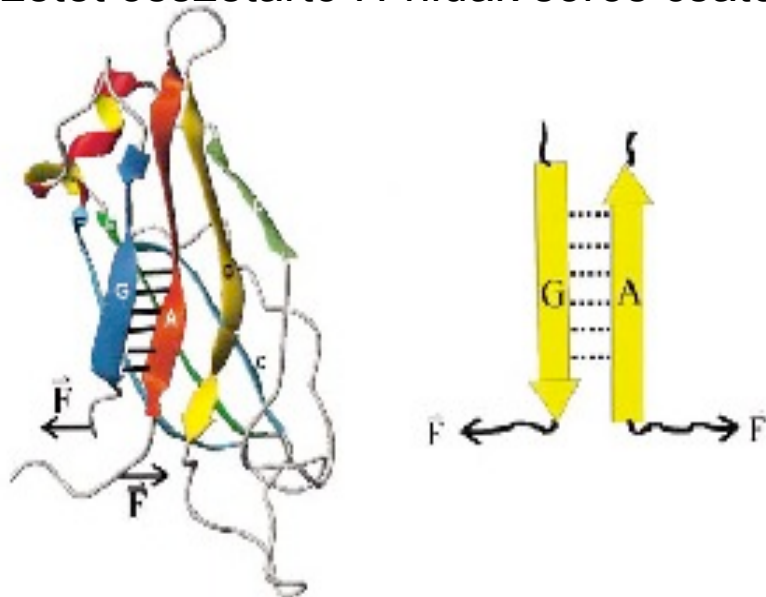
Szerkezetet összetartó H-hidak párhuzamos csatolása

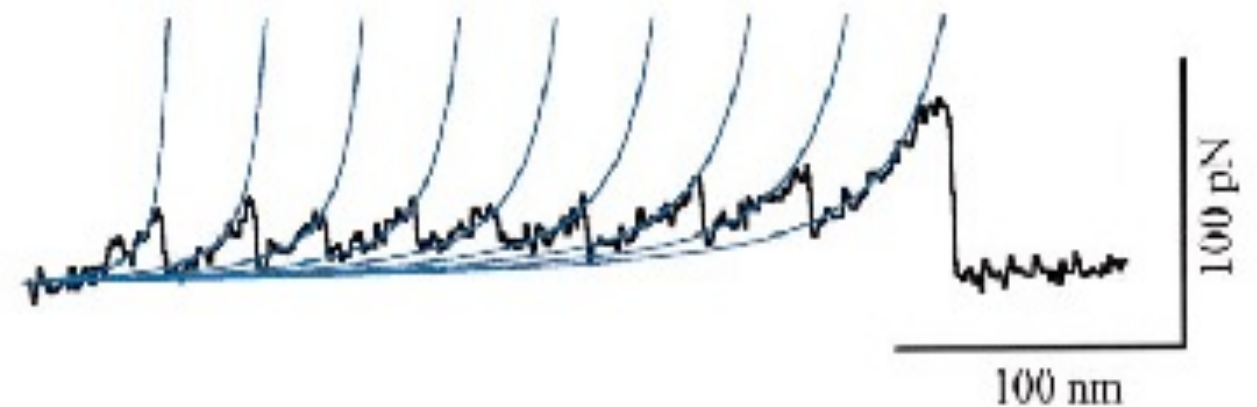
Nagy kitereredési erő

Szerkezetet összetartó H-hidak soros csatolása

Alacsony kitereredési erő

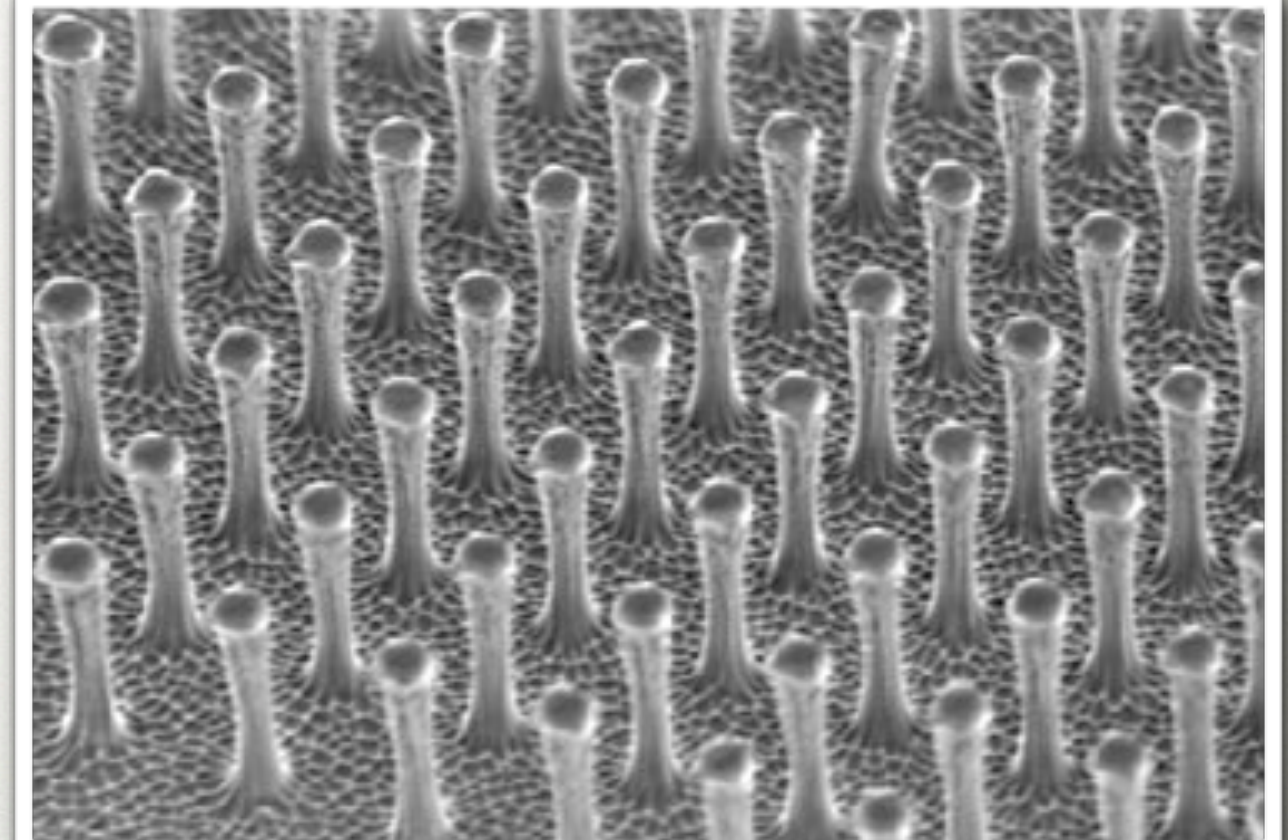
Nanotechnológiai alkalmazás

Effektív ragasztóanyag a párhuzamos csatolás elvén

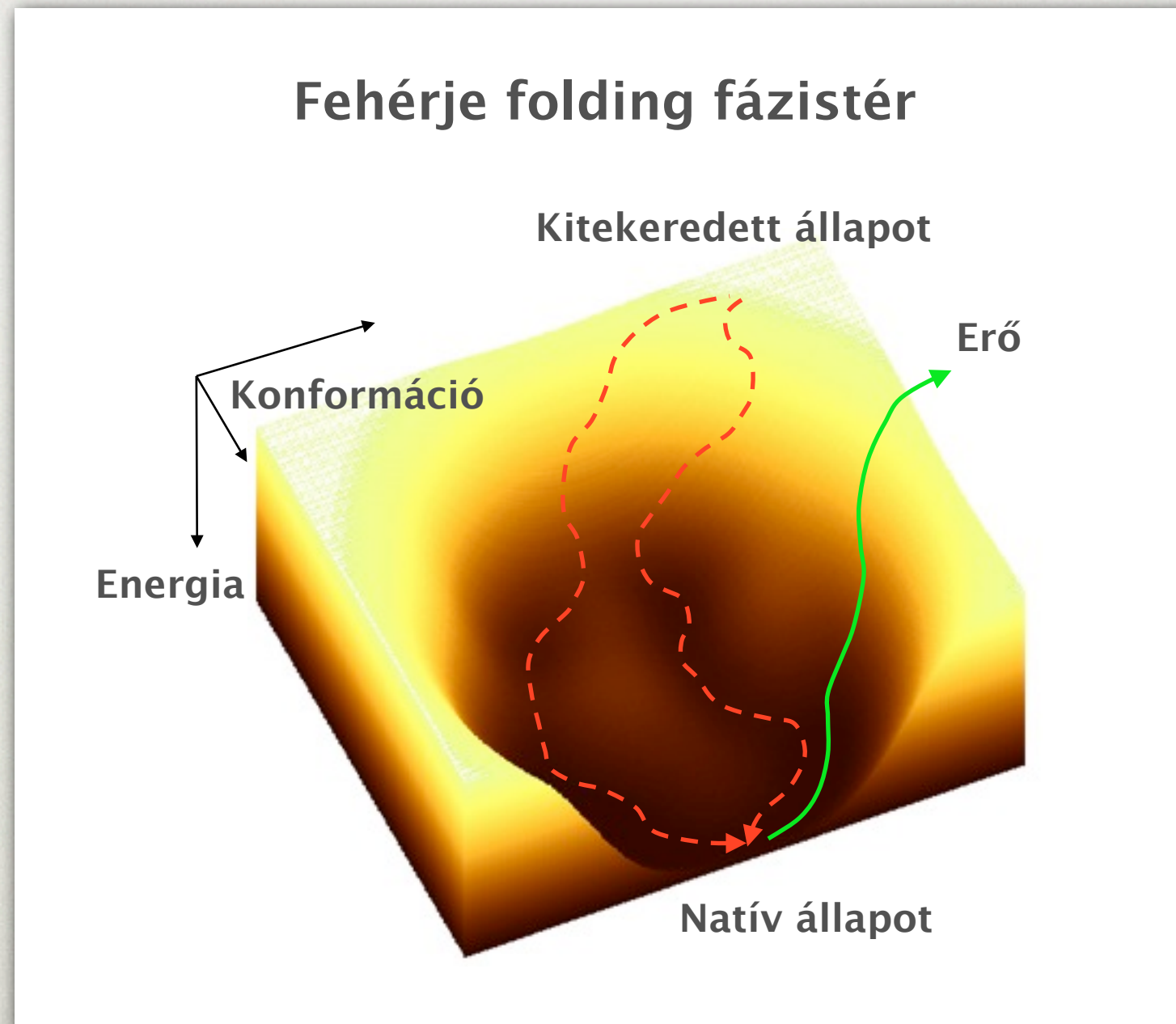
Gecko talp
tapadása:

Párhuzamosan
csatolt Van der
Waals kötések a
serték és a felület
között

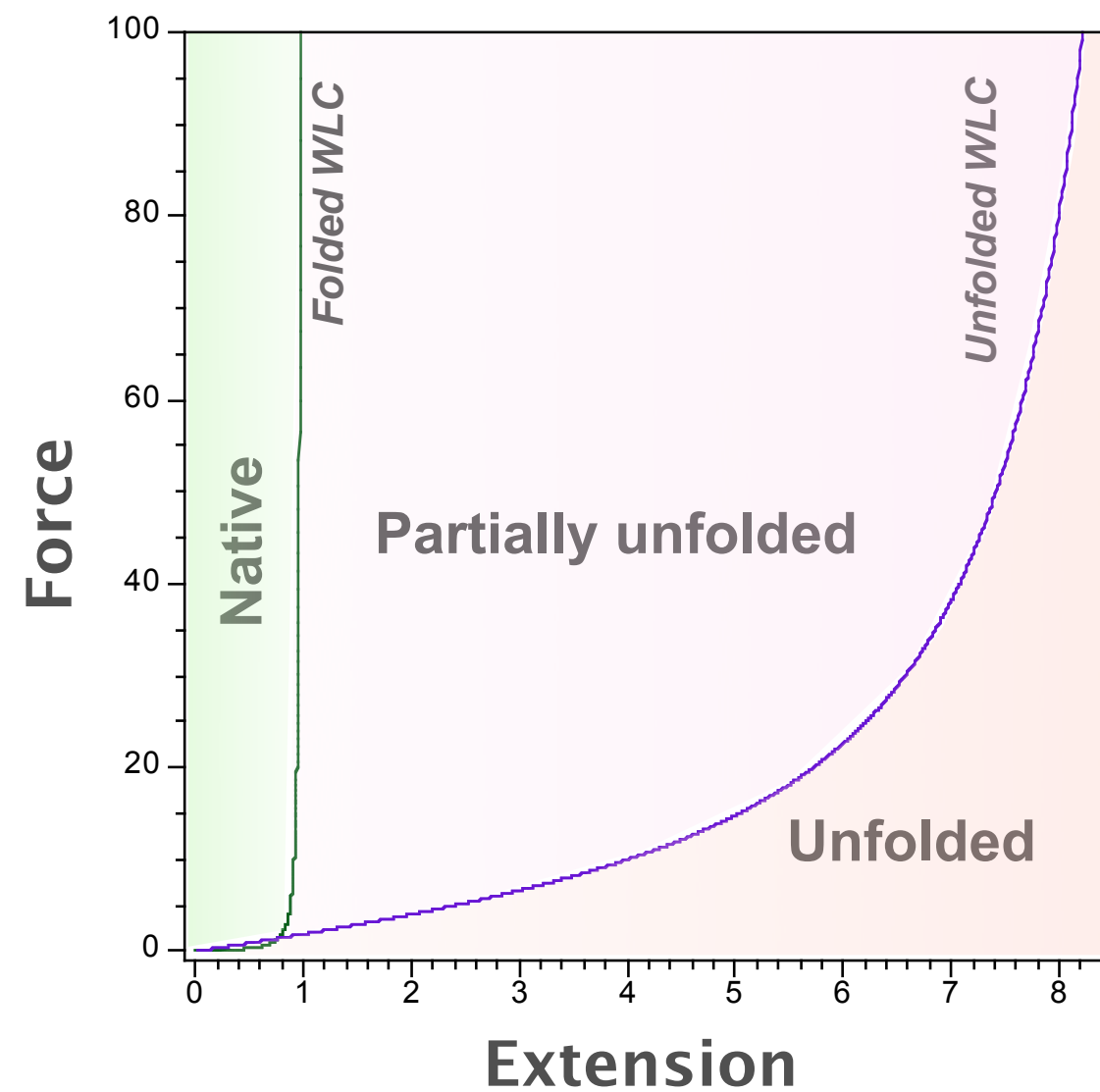
Mesterséges gecko talp

A FEHÉRJEGOMBOLYODÁS FÁZISTERÉNEK VIZSGÁLATA EGYEDI MOLEKULA MÓDSZERREL

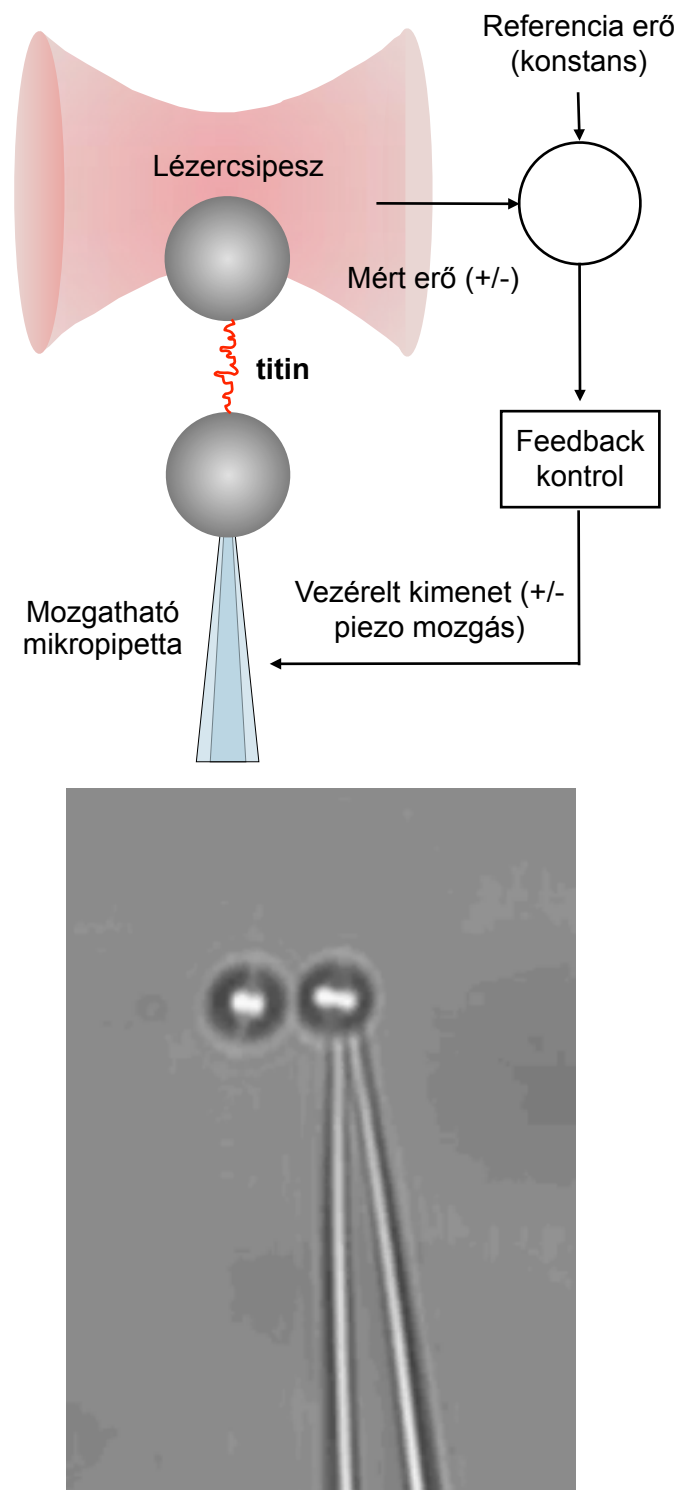

Mechanikai erő segítségével a konformációs tér kevésbé betöltött részei is vizsgálhatók.

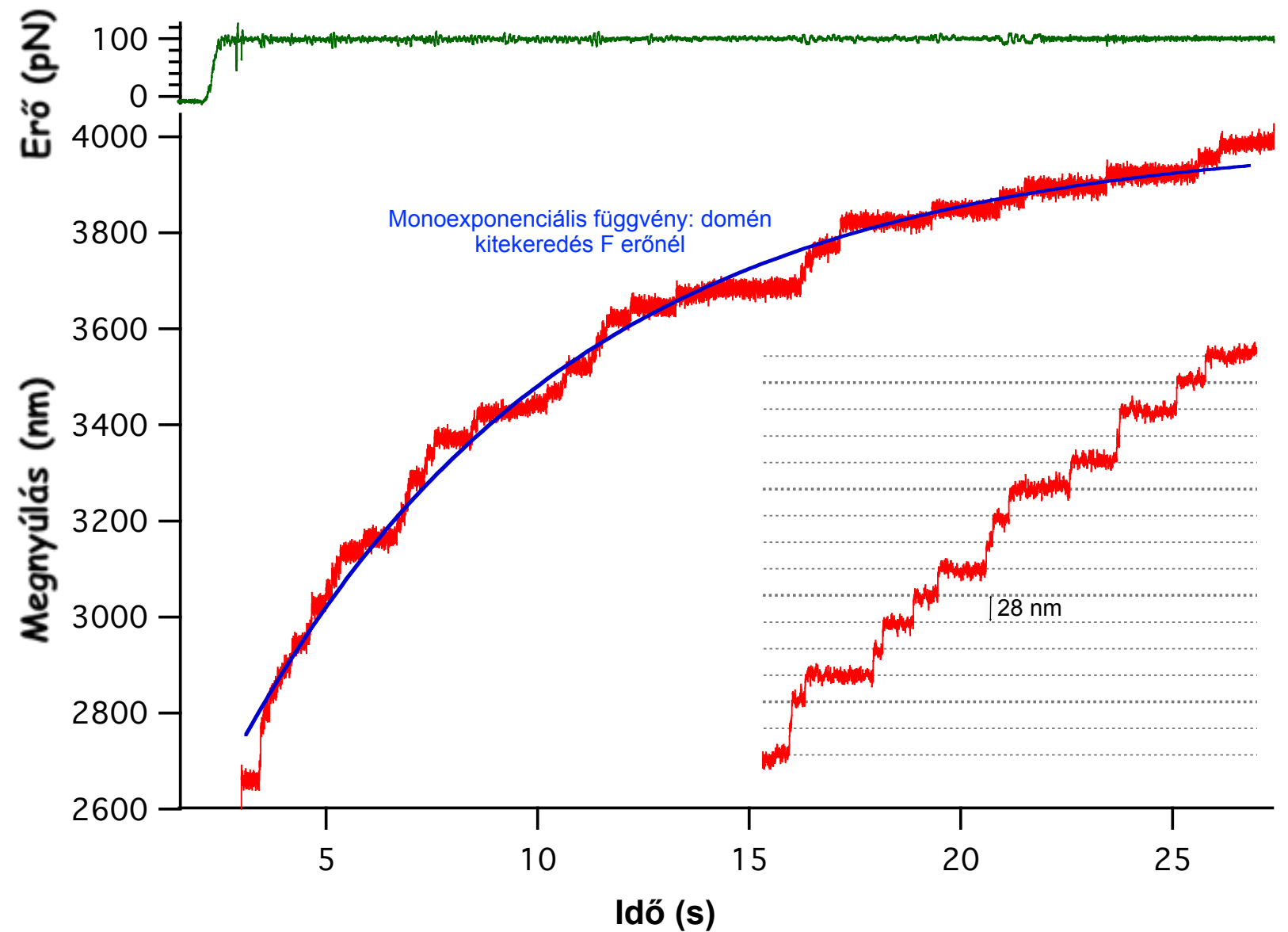
A TITIN GOMBOLYODÁSI FÁZISITERE

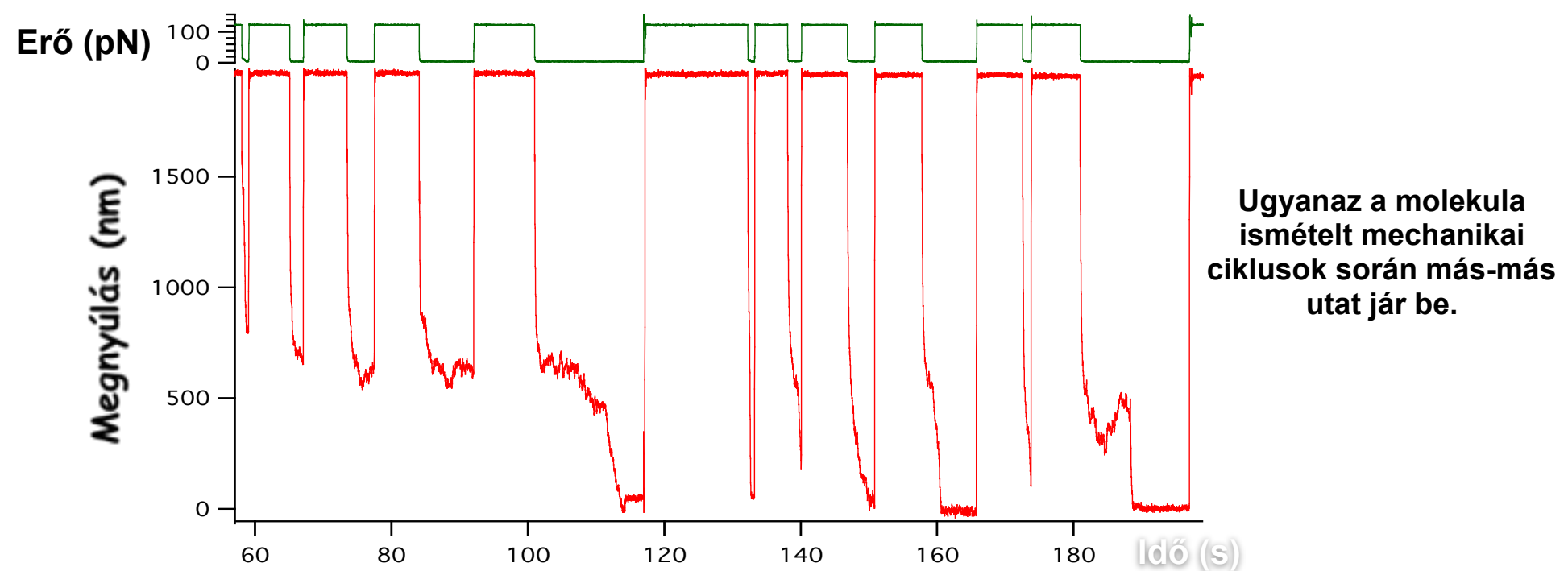
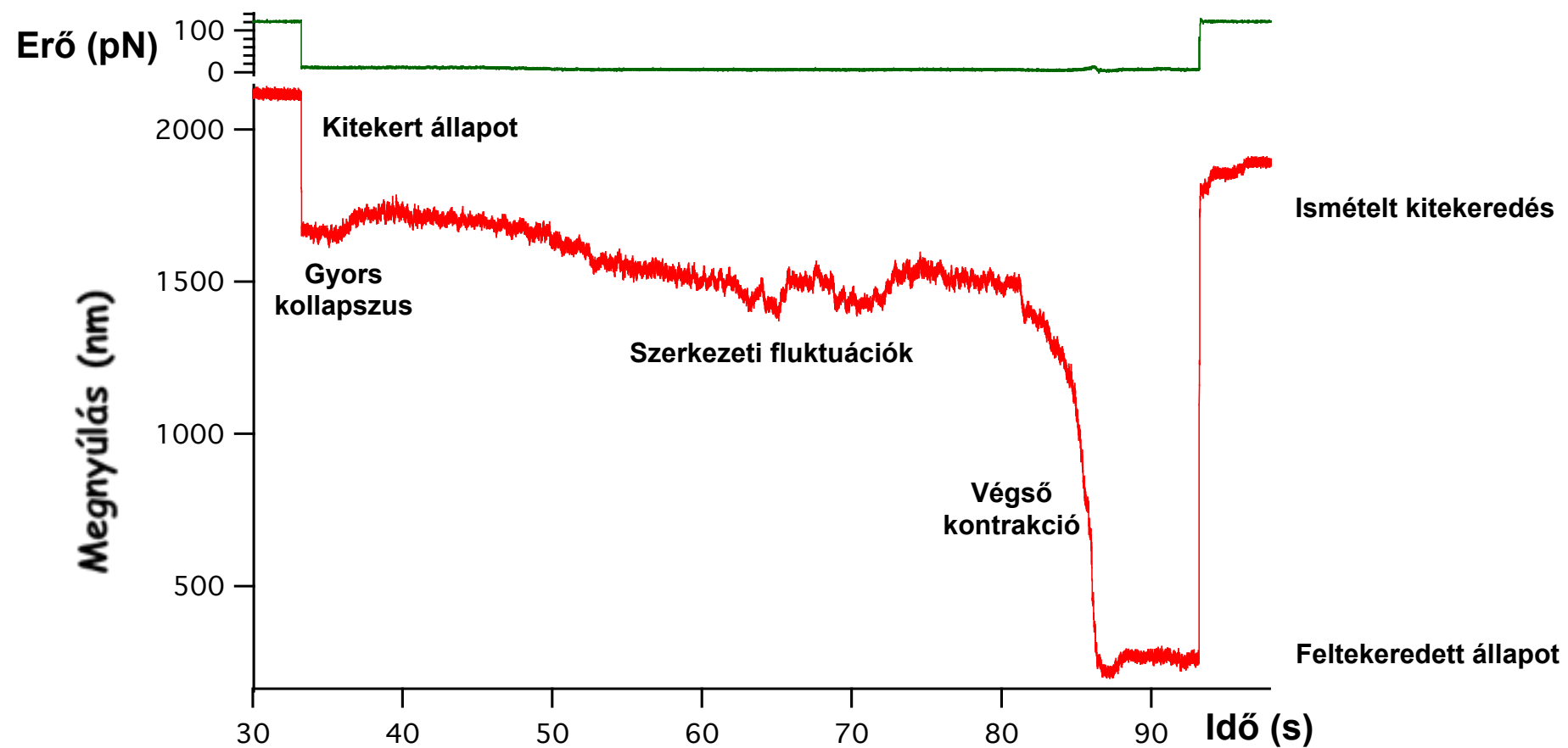
Titin nanomechanika erővisszacsatolt lézercsipeszszel

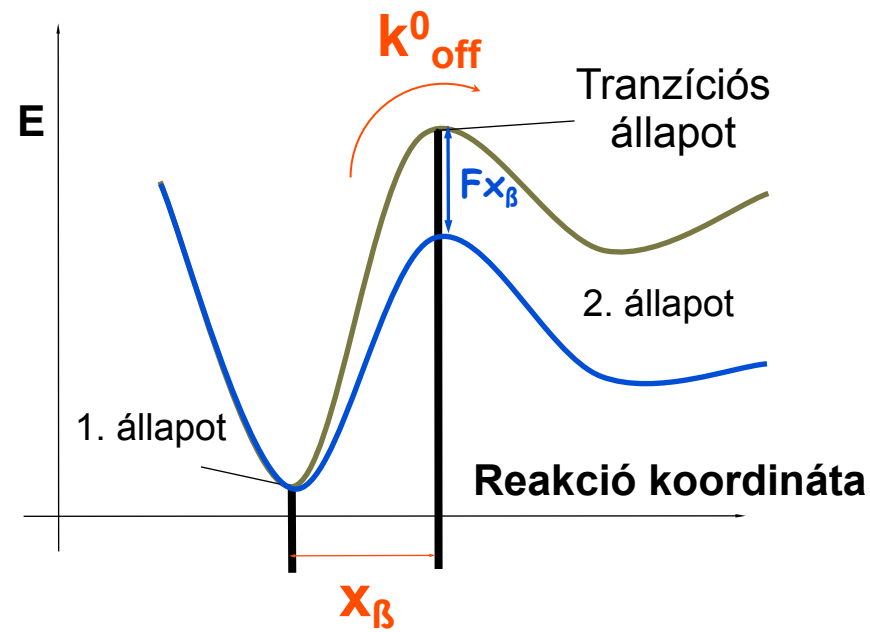
Doménkitekeredési folyamat konstans erőnél

Titin feltekeredés konstans erőnél

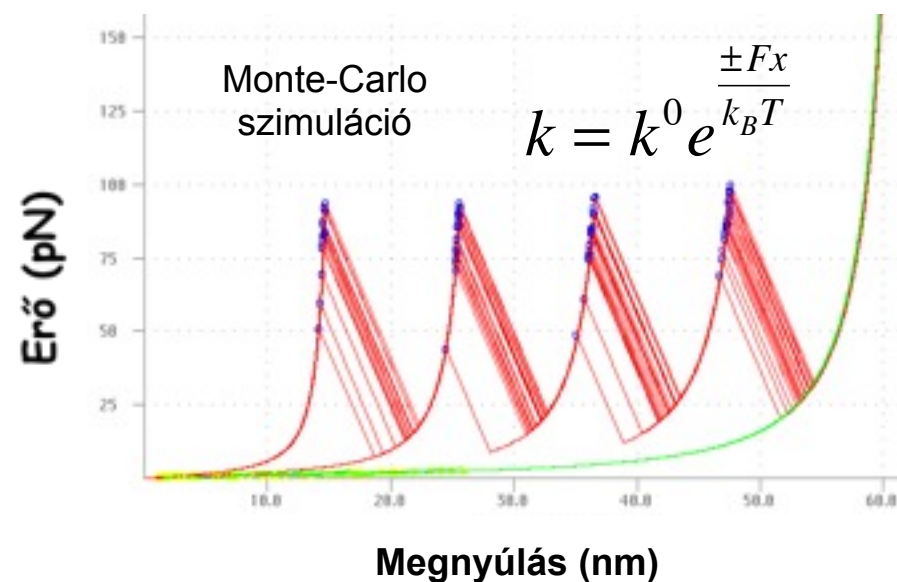

Biomolekuláris folyamatok mechanikai erőterben

A pillanatnyi erő (F) a vezérelt folyamat (k_{off}) illetve terhelés (r) sebességeinek arányától és az energiaprofil alakjától (x_β) függ:

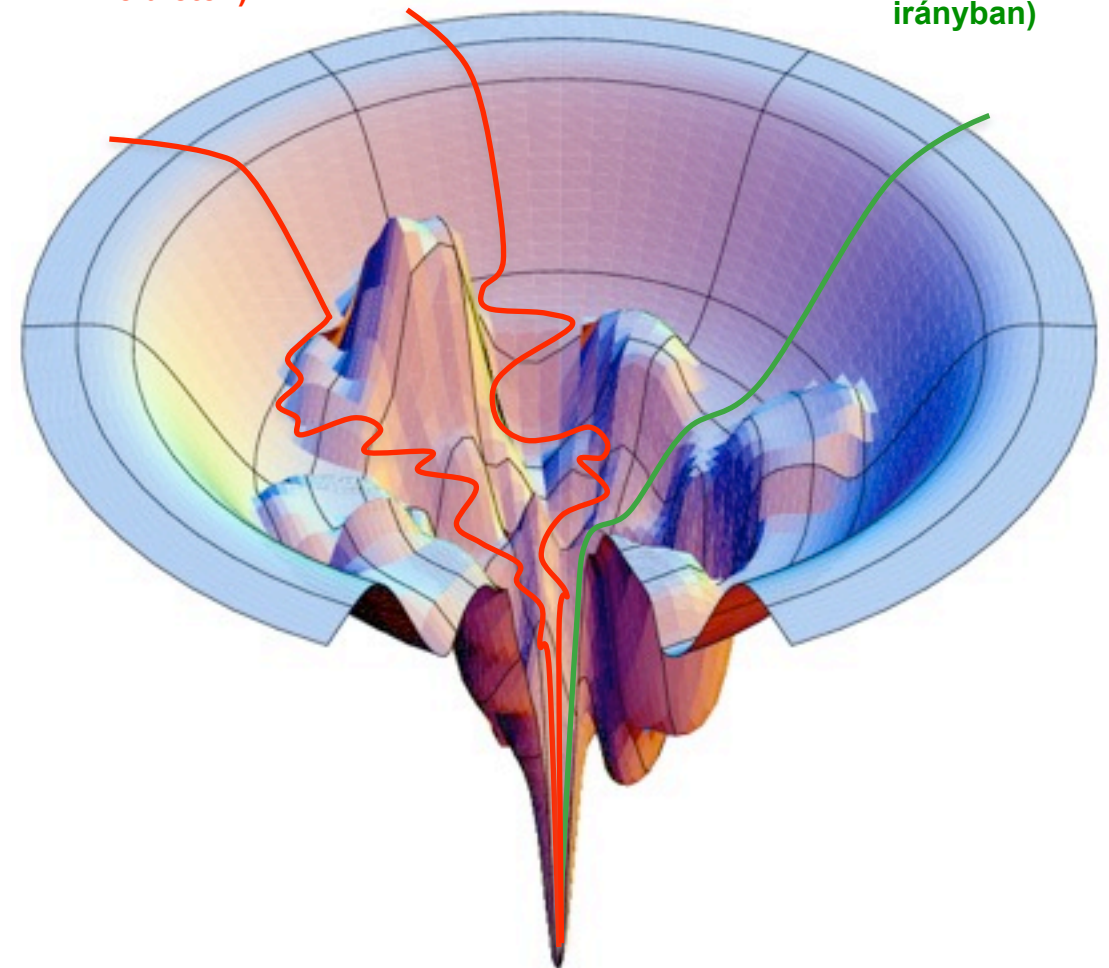
$$\bar{F} = \frac{k_B T}{x_\beta} \ln \left(\frac{rx_\beta}{k_{off}^0 k_B T} \right)$$

Kitekert állapot

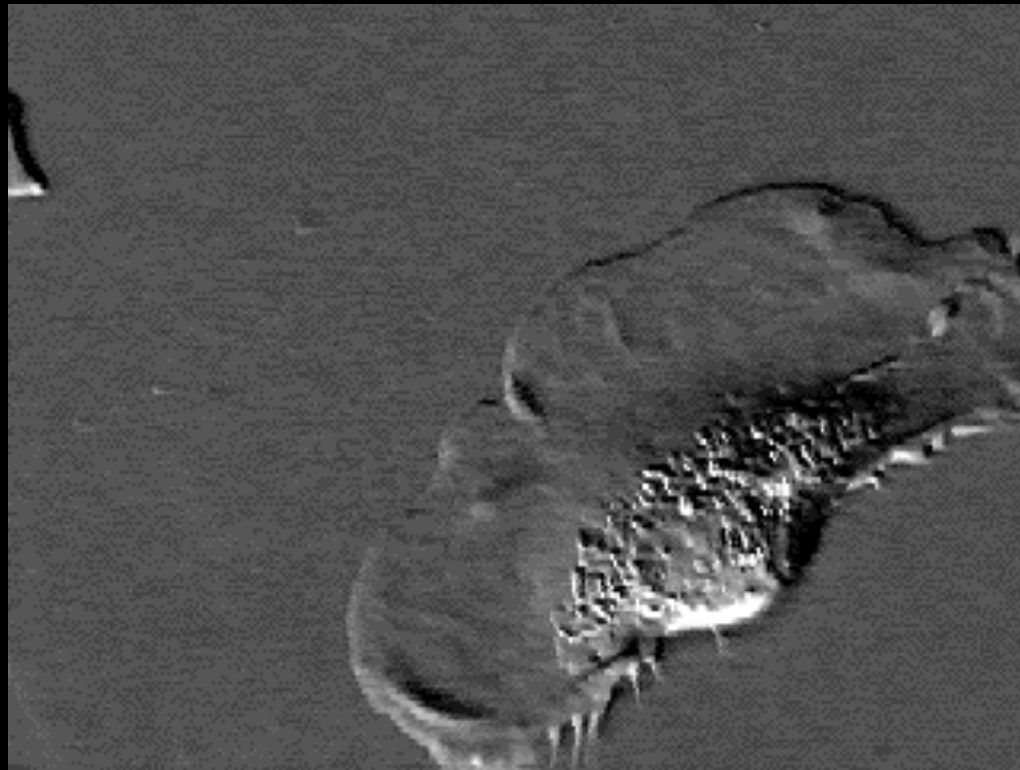
Gombolyodás
(Diffúzió az energiaprofil felületén)

Erővezérelt kitekeredés
(erő által meghatározott irányban)

Natív állapot

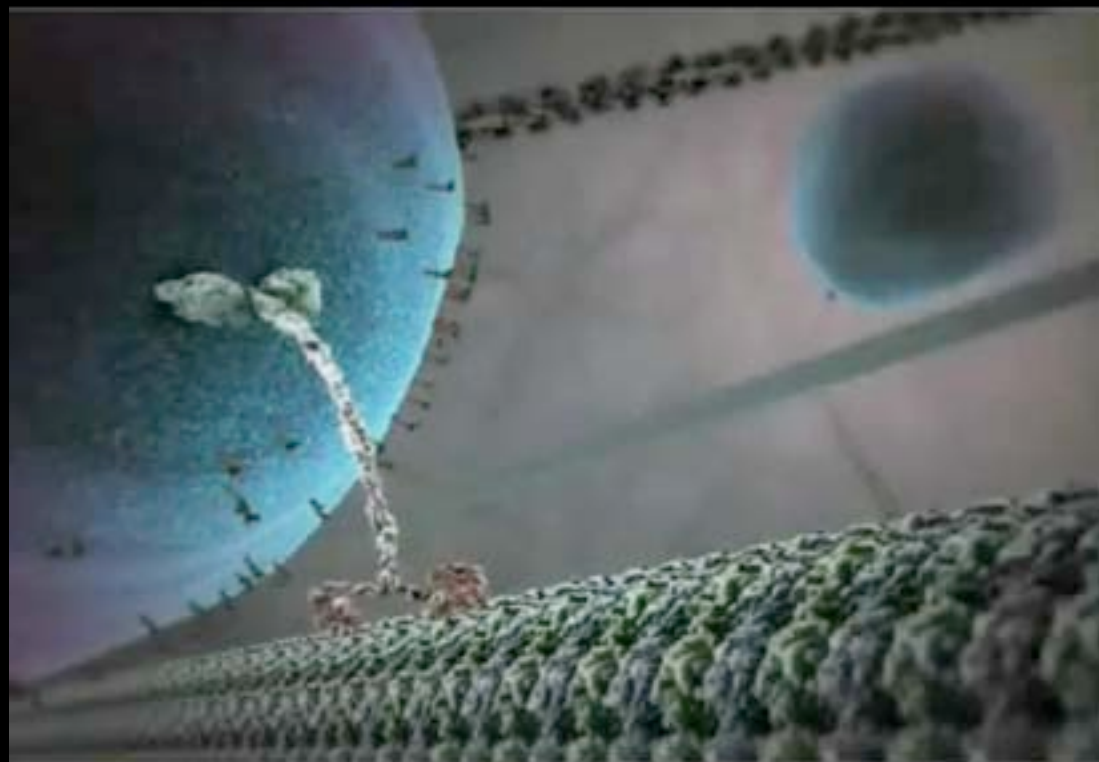
Élő sejtben: molekulagépezetek sokasága

Tovakúszó keratinocita

Mikrotubulus dinamikus instabilitás

Vezikulum transzport kinezinnel

Fehérjeszintézis riboszómán